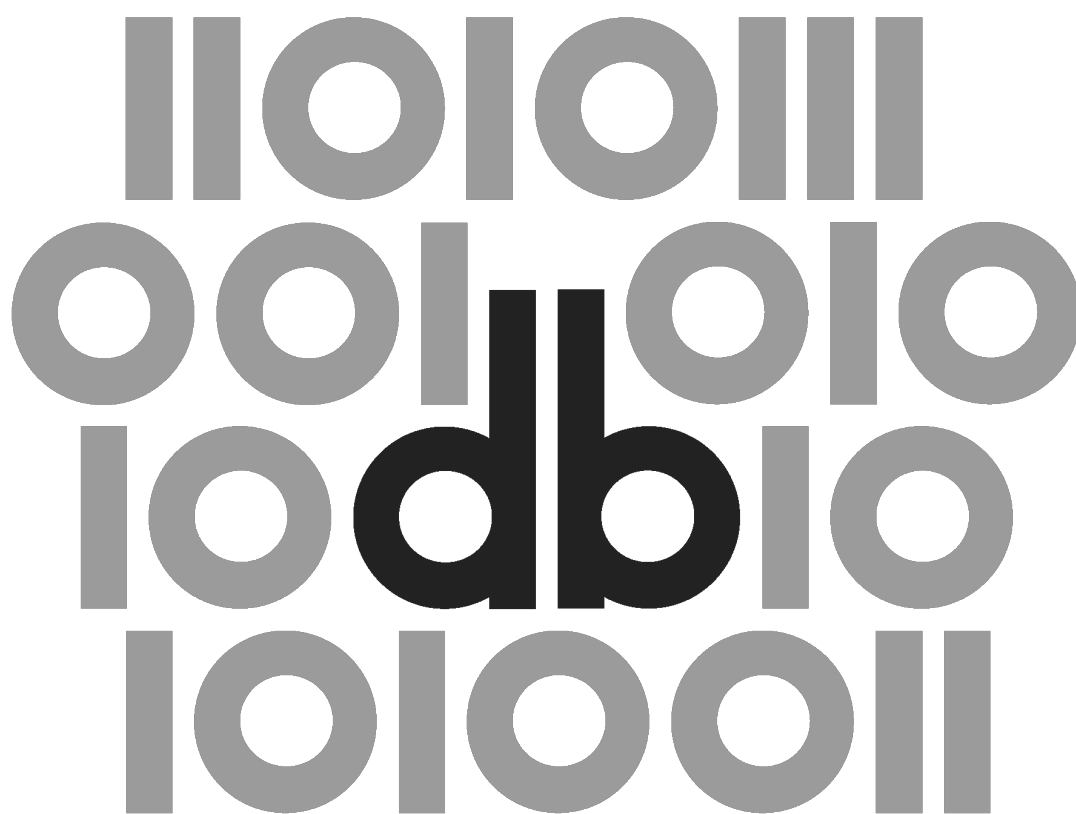

2018.01.

<DIGITÁLIS BÖLCSÉSZET>

2018.01.

</DIGITÁLIS BÖLCSÉSZET>

Digitális Bölcsészet
2018., első szám

<DIGITÁLIS BÖLCSÉSZET>

2018.01.

Felelős szerkesztő:

Maróthy Szilvia

Szerkesztőbizottság:

Bartók István, Fazekas István, Golden Dániel,
Horváth Iván (a bizottság elnöke), †Orlovszky Géza,
Palkó Gábor, Pap Balázs, Sass Bálint, Seláf Levente

Szerkesztőség:

Almási Zsolt, Fodor János, Kokas Károly, †Labádi Gergely,
Parádi Andrea

Rovatvezetők:

Tanulmányok: Kiss Margit

Műhely: Péter Róbert

Kritika: Bartók Zsófia Ágnes

ISSN 2630-9696

DOI 10.31400/dh-hun.2018.1

Kiadja az ELTE BTK Régi Magyar Irodalom Tanszéke, 1088 Budapest,
Múzeum krt. 4/A.

Felelős kiadó az ELTE BTK Régi Magyar Irodalom Tanszék vezetője.

Megjelenik az Open Journal Systems (OJS) v. 3. platformon, melynek
működtetését az ELTE Egyetemi Könyvtár- és Leváltár biztosítja.

Honlap: <http://ojs.elte.hu/index.php/digitalisbolcseszett>

Email cím: dbfolyoirat@gmail.com

Tördelés: Hegedüs Béla

Grafika: Hegyi Gábor

Tartalom

Beköszöntő	7
Prószéky Gábor előszava	9
Andrew Prescott előszava	11
Szerkesztőségi köszöntő	13
Tanulmányok	15
Labádi Gergely	
Az olvasó gép: Berzsenyi Dániel versei távolról	17
Drótos László–Kokas Károly	
Webarchiválás és a történeti kutatások	35
Markó Anita	
Hálózatok a 16–17. századi album amicorumokban: Az 1500 és 1700 közötti hungarika jellegű emlékkönyvbejegyzések hálózatelemzése az <i>Inscriptiones Alborum Amicorum</i> adatbázis alapján	55
Matthew L. Jockers	
Metaadat	83
Műhely	109
Sennyey Pongrácz	
Viták és víziók a digitális bölcsészetről	111
Horváth Iván	
Digitális bölcsészet a virtuális nemzeti könyvtárban	121
Lejtovicz Katalin–Matthias Schlögl–Bernád Ágoston Zénó–Maximilian Kaiser–Peter Alexander Rumpolt	
Digitalizáció és hálózatkutatás: Az <i>Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950</i> és az APIS-projekt 139	
Cséve Anna–Fellegi Zsófia–Kómár Éva	
Móricz Zsigmond levelezésének (1892–1913) digitális kritikai kiadása Esettanulmány	159
Biszak Sándor–Kokas Károly	
Budapest Időgép	175
Ruttkay Zsófia	
Digitális Múzeum – a MOME TechLab projektjeinek tükrében	185
Dragon Zoltán–Sebestény Csilla	
#BREW: influencer-kísérlet az Instagram újhullámos kávéközösségében 203	

Kritika	217
Matthew James Driscoll and Elena Pierazzo, eds., <i>Digital Scholarly Editing: Theories and Practices</i> (2016) – Maróthy Szilvia	219
Laura Estill, Diane K. Jakacki and Michael Ullyot, eds., <i>Early Modern Studies after the Digital Turn</i> (2016) – Maczelka Csaba	223
Matthew K. Gold, ed., <i>Debates in the Digital Humanities</i> (2012); Matthew K. Gold and Lauren F. Klein, eds., <i>Debates in the Digital Humanities 2016</i> (2016) – Zámóné Kocic Larisa	233
George Bruseker, László Kovács and Franco Niccolucci, eds., „Digital Humanities.” <i>ERCIM News</i> 111 (2017) – Molnár Sándor Gyula	239
In memoriam	243
Szajbély Mihály: Búcsú Labádi Gergelytől	245

Matthew L. Jockers

Washington State University, Pullmann, WA, College of Arts & Sciences

mjockers@unl.edu

Metaadat*

A *Macroanalysis: Digital Methods and Literary History* című könyv 5. fejezete azt kísérli meg bizonyítani, hogy a bibliográfiai és demografikus metaadatok számítógépes módszerekkel történő elemzése lehetővé teszi irodalomtörténeti narratívák újraértékelését vagy átírását. A fejezet bemutatja, hogy irodalomtörténeti korszakok és trendek gondolatébresztő perspektívákba helyezhetők a könyvszintű metaadatok – könyvcímek, szerző származása, publikáció dátuma, kitalált helyszín és időpont stb. – makroelemzésével. Az ír-amerikai irodalomhoz kötődő metaadat-adatbázis hasznosításával a szerző újraértékeli az eddig elfogadott ír-amerikai irodalomtörténeti narratívát és egy alternatív perspektívába állítja Charles Fanning elméletét az ír-amerikai írók „elveszett generációjáról.” A metaadatok kontextust teremtenek Fanning irodalomtörténeti olvasatához, és azt sugallják, hogy az ír-amerikai irodalom történetére vonatkozó tudományos feltételezések a szerzők egy homogén csoportjának kisszámú művének elemzésén alapulnak. Absztraktabban fogalmazva a fejezet amellet érvel, hogy a hagyományos irodalomtudósok tévesen gondolják, hogy a nagy merítésen alapuló elemzések helyettesíteni szeretnék a szoros olvasást. Éppen ellenkezőleg, a metaadatok makroelemzése kizárólag a szükséges kontextust teremti meg a szoros olvasáshoz, és új kérdések felvetéséhez, az irodalomtörténet új perspektíváinak megalkotásához járul hozzá.

Kulcsszavak:

makroanalízis, metaadat, távoli olvasás, szoros olvasás, ír-amerikai irodalom

Hogy megválaszolhasd azokat a kérdéseket, jó metaadatokra van szükséged.

Geoff Nunberg

Arra, hogy a makroanalitikus megközelítés irodalomtörténeti ismereteinkhez miként járul hozzá újfajta tudással, e fejezet nyújtja az első példát. Egyúttal e fejezettel kezdődik az a szélesebb körű hatásvizsgálat is, amely vezérfonalként húzódik végig a

* *Macroanalysis: Digital Methods and Literary History*. (Urbana: University of Illinois, 2013), 35–62 (Chapter 5. Metadata). Copyright 2013 by the Board of Trustees of the University of Illinois. Used with permission of the University of Illinois Press. A szöveg fordítását az EFOP-3.6.1-16-2016-00008 azonosítójú, EU társfinanszírozású projekt támogatta.

könyvön. Az itt bemutatott bizonyíték elsősorban kvantitatív; egy nagy méretű irodalmi bibliográfiából gyűjtöttük ki egy erre a célra készült számítógépes eszközzel. A fejezet bizonyos mértékben az irodalomtörténet legalacsonyabban termő gyümölcsének leszüreteléséről szól. A tömeges digitalizáció előtt néhány évtizeddel a könyvtárak online elérhető elektronikus katalógusok formájában már digitalizálták gyűjteményeik egyik fontos összetevőjét. Ezek a kereshető bibliográfiák metaadatok formájában sok információt tartalmaznak. Gondoljunk például arra, hogy a Kongresszusi Könyvtár raktári számai és tárgyszófejlécei mit jelenítenek meg? Az irodalmár kutatók tudják, hogy a „P” sorozat különösen releváns munkájuk során, és hogy a „PR”-rel vagy „PS”-sel jelzett munkák még inkább relevánsak – ez az angol nyelv és irodalom. Mindez egy bőséges, még ha általános formája is a feldolgozható, kibányászható irodalmi adatnak. A tárgyszófejlécek még gazdagabb források. A fejléceket humán kódolók készítették, akik annak érdekében, hogy meghatározzák, a mű fikciós vagy nem fikciós, hogy az alkotás népköltészeti vagy angol reneszánsz, az amerikai irodalom esetében pedig, hogy a szöveg az északi, a déli, a középső vagy a nyugati régióból származik: időt szakítottak az általuk katalogizált szöveg ellenőrzésére.

A katalógusok ilyen típusú metaadatai teljes mértékben kiaknázatlanok voltak az irodalomtörténeti vizsgálatok során. Még az irodalmi bibliográfiák készítői is inkább csak arra fókuszáltak, hogy minél kimerítőbb bibliográfiákat állítsanak össze, mintsem arra, hogy a benne foglalt adatok felhasználhatók volnának irodalomértésünk új tudással való bővítésére. A bibliográfiai metaadat teljes szöveg hiányában is hasznos információkkal szolgál az irodalmi trendekről. 2003-ban Franco Morettivel két bibliográfiai adatkészletet használva vizsgálat sorozatba kezdtünk. Moretti adatkészlete 19. századi regények bibliográfiája volt: címek, szerzők és kiadási dátumok; nem részletes metaadatok, de számos tétel, körülbelül 7000 megidézett szöveg. Moretti munkája végül a 19. századi regénycímekről szóló tanulmányhoz vezetett, ami a *Critical Inquiry*-ben jelent meg.¹ Az én adatkészletem sokkal kisebb volt, egy ír-amerikai szerzők nagyjából 800 munkáját tartalmazó gyűjtemény.² Az ír-amerikai bibliográfia mindazonáltal alaposan gondozott, amelyet metaadatokkal bővítettünk, ezek a mű földrajzi elhelyezését jelölték, valamint a szerző nemét, születési helyét, korát és lakhelyét. A tételhez földrajzi koordinátákat – hosszúsági és szélességi fokok – is hozzárendeltek, amelyek azt jelölték, az egyes szerzők honnan származtak, az egyes műveket hol készítették.

Az ír-amerikai adatbázis az Egyesült Államok nyugati részének ír-amerikai irodalmával foglalkozó disszertáció háttérkutatásaként indult.³ 2001-ben az elsődleges források eredeti bibliográfiáját egy kereshető relációs adatbázisba vittem be, ami tá-

¹ F. Moretti, „Style, Inc.: Reflections on Seven Thousand Titles (British Novels, 1740–1850),” *Critical Inquiry* 36, 1. sz. (2009): 134–158.

² Moretti projektjének eredményeit először a 2007-es Champaign-Urbana-i digitális bölcsészettudományi konferencián ismertette, majd a *Critical Inquiry*-ben publikálta. Az ír-amerikai adatkészleten végzett elemzéseim eredményeit két különböző formában mutattam be: először 2007-ben a University of St. Louis meghívott előadójaként „Metadata Mining the Irish-American Literary Corpus” címmel, majd ismét 2007-ben a Modern Language Association összejövetelén, cikkformában *Beyond Boston: Georeferencing Irish-American Literature* címen.

³ M. Jockers, „In Search of Tir-Na-Nog: Irish and Irish-American Literature in the West” (Ph.D. diss., Southern Illinois University, 1997).

mogatja a gyors és könnyű keresést, sorba rendezést. Az adatbázisba kerülő művek kiválasztásának kritériumait – néhány kisebb változtatással – Charles Fanning nagy jelentőségű, az ír-amerikai irodalom történetéről szóló, *The Irish Voice in America: 250 Years of Irish-American Fiction* című munkájából kölcsönöztem.⁴ Ahhoz, hogy az adatbázisba kerülhessen, egy írónak rendelkeznie kellett néhány igazolhatóan ír össel, munkájának arról kellett szólnia, foglalkoznia kellett azzal, milyen írnek lenni Amerikában. E második kritérium miatt néhány nyilvánvalóan ír szerző, mint például F. Scott Fitzgerald és John O’Hara, nem szerepel a gyűjteményben. Amint Fanning és mások érvelnek, ők ketten ír gyökereiktől távolságot akartak tartani, ezért kerülték, hogy etnikai kérdésekről írjanak. Ennélfogva az adatbázis nem pusztán az ír gyökerekkel rendelkező írókra összpontosít, hanem azokra az ír gyökerekkel rendelkező írókra, akik prózájukban az ír identitás feltárását tették témává.

Annak meghatározása, hogy egy művet miként kell felvenni az adatbázisba, időnként szubjektív döntések eredménye volt. A meghozott döntések némelyikét meg lehet kérdőjelezni, és talán meg is kell. Tökéletes példa erre Kathleen Norris kaliforniaiként való rögzítése. Norris a San Franciscó-i ír közösségben nőtt fel, és itt kezdte írói pályáját is. Azonban miután megházasodott, New Yorkba költözött, ahol folytatta az írást, fikciós művei pedig hol Kaliforniában, hol New Yorkban játszódnak. Az adatbázis következetesen kaliforniaiként és nem New York-iként osztályozza. Norrist erőteljesen meghatározta San Franciscó-i ír-amerikai öröksége, ahogy önéletrajzában állítja, a San Franciscó-i „írókrácia” tagja volt.⁵ Annak ellenére, hogy jó ideig a keleti parton élt, soha nem vesztette el kaliforniai ír identitását. Végül visszatért Kaliforniába, és Palo Alto-i otthonában hunyt el.

Ez a tíz éven át épített adatbázis az ír-amerikai próza 758 művének, 250 évének bibliográfiai adatait tartalmazza.⁶ A nagy időtáv ellenére mégsem hatalmas korpusz. Mindazonáltal olyan korpusz, amely a kiválasztás kritériumait tekintve a teljességre törekszik. Az adatbázis minden tétele egy teljes bibliográfiai leírást tartalmaz, egy rövid kivonatot és kiegészítő metaadatokat, amelyek a könyv készültére vonatkoznak: földrajzi koordináták és olyan információk mint az állam, a régió, valamint olyan szubjektívebb módon kinyert információk, mint az, hogy a szöveg elsősorban városi vagy vidéki környezetben játszódik-e? Az adatbázistételek továbbá a könyv szerzőjéről is tartalmaznak információkat: nemüket és néhány esetben egy rövid életrajzi kivonatot is.⁷

⁴ C. Fanning, *The Irish Voice in America: 250 Years of Irish-American Fiction*, 2nd ed. (Lexington: University Press of Kentucky, 2000).

⁵ K. T. Norris, *Family Gathering* (Garden City, N.Y.: Doubleday, 1959).

⁶ Az adatbázis a széppróza mellett más típusú műveket is tartalmaz, de az elemzés során kizártam ezeket. Doktori disszertációm részeként kezdtem gyűjteni ezeket az adatokat, és egészen 2005-ig folytattam a bővítést. Ez idő alatt a Stanfordin tartott ír-amerikai kurzusaim diákjai segítettek, valamint olyan hallgatók, akiket a Stanford Humanities Labtól elnyert, „Irish-American West” című projektből alkalmaztam. 2004-ben az ír konzullal, Dónal Denhammal együtt társalapítója voltam a Western Institute of Irish Studies-nak, és nekik adtam az adatbázist, hogy tegyék nyilvánosan elérhetővé. 2009-ben lemondtam az intézet vezetéséről, és néhány évvel később a projekt lezárult, az adatbázis többé már nem elérhető.

⁷ Az adatoknak elemzés céljára történő emberi „kódolás” folyamata érdekes eredményekhez vezetett Gotschallnál. J. Gotschall, *Literature, Science, and a New Humanities* (New York: Palgrave Macmillan, 2008).

Az adatbázis hiányában az amerikai próza egyik egyedi etnikai alműfajáról, az ír-amerikai irodalomról szóló tudásunk most már csak egy-egy kánonba került szerzőről szóló kritikai tanulmánytól és Fanning e tárgyú munkájától függ.⁸ Fanning a *The Irish Voice in America*-ban a kánon történetét és fejlődését „generációs” megközelítést alkalmazva tárja fel. Az ír történelem vízvonalzó eseményével indít, az 1840-es évek ír éhínségével, ezt követően mutatja be az éhség előtti, alatti és utáni írók generációit. A 20. század fordulójához érve az amerikai és a világtörténelem kulcsfontosságú eseményeinek kontextusára váltva vizsgálja az irodalmat: a világháborúk és az 1960-as, 1970-es évek társadalmi mozgalmait. Fanning nagy hatású kutatása több tucatnyi különböző szerző művébe nyújt lenyűgöző betekintést, miközben az olvasók számára a kánon 250 évnyi fejlődésének széles perspektíváját is kínálja. Figyelemreméltó munka. Fanning bibliográfiájában közel 300 elsődleges forrás található.⁹

Fanning kutatása során az 1900 és 1930 közötti időszakban aktív írók nyilvánvaló hiányára figyelt föl, és ennek az irodalmi „recessziónak” a magyarázataként felveti, hogy az 1900 és 1930 közötti időszak – ahogy ő nevezi, egy „nagy méretű kulturális amnézia” korszaka¹⁰ – egy „elveszett generáció” jele. Fanning azt feltételezi, hogy különböző társadalmi erők térítették el az ír-amerikaiakat az ír tapasztalat megírásától, és megjegyzi:

az I. világháború közeledtével az ír-amerikai etnikai öntudatosság kifejezetten visszatetszővé vált számos nem ír-amerikai szemében. Amikor a háború 1914 augusztusában kitört, a britellenes érzelmek erőteljesen az ír-amerikai nemzeti körök ellen fordultak... Az Anglia oldalán tett háborús erőfeszítések és az ír nacionalizmus negatív percepciója a húsvéti felkelést követően együtt vezettek ezekben az években az ír-amerikai öntudat lángjának kihunyásához.¹¹

A számok azonban egy másik történetet mondanak el. Az *1-es ábra* az 1800 és 2005 között megjelent 758 ír-amerikai fikciós mű időbeli eloszlását mutatja.¹²

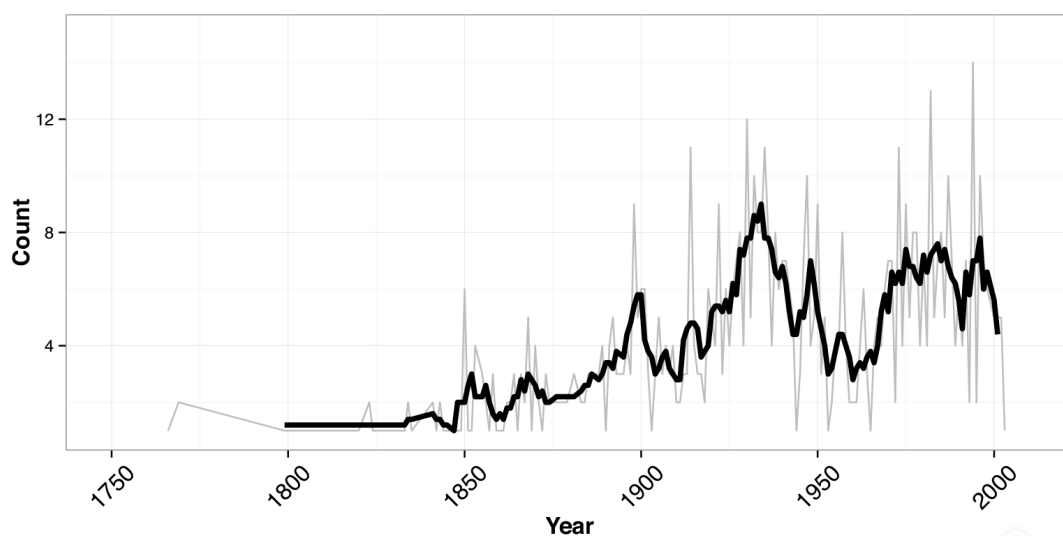
⁸ Vannak más munkák is, amelyek az ír-amerikai irodalomtörténet nagyobb szeletét kísérik meg feldolgozni. Az én munkáim a San Franciscó-i öböl területén, Montanában és a Középnnyugaton élő ír-amerikai szerzőkről az újabbak közé tartoznak. M. Jockers, „A Window Facing West: Charles Driscoll’s Kansas Irish,” *New Hibernia Review* 8, 3. sz. (2004): 100–113. M. Jockers, „A Literature of Good Fortune,” in *The Irish in the San Francisco Bay Area: Essays on Good Fortune*, eds. D. Jordan and T. O’Keefe (San Francisco: Irish Literary and Historical Society, 2005), 8–27. M. Jockers, „West of Éire: Butte’s Irish Ethos,” in *All Our Stories Are Here: Critical Perspectives on Montana Literature*, ed. B. Harrison (Lincoln: University of Nebraska Press, 2009), 37–51. Egy másik mű, Ron Ebest Private Histories című munkája, amely számos szerzőt tárgyal, akik 1900 és 1930 között voltak aktívak. R. Ebest, *Private Histories: the Writing of Irish-Americans, 1900–1935* (Notre Dame, Ind.: University of Notre Dame Press, 2005).

⁹ Mint olvasó és mint Charles Fanning korábbi tanítványa lekötelezettje vagyok munkájának, nagy hatást gyakorolt rám. Kutatásomat a modern technológia segítette és az a nagyszámú, sokféle mű, amelyeket Fanning kutatott föl, mindez e technikai segítség nélkül a tudományos kitartás mintájaként szolgált.

¹⁰ Fanning, *The Irish Voice in America*, 3.

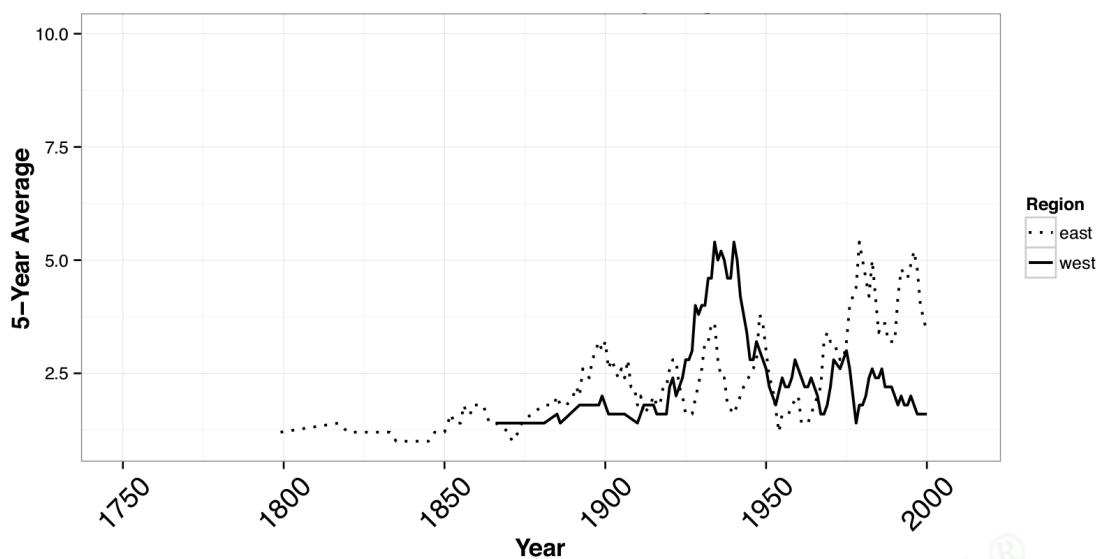
¹¹ Fanning, *The Irish Voice in America*, 238.

¹² Az adatbázis számára 1993-ban kezdtem el gyűjteni a műveket „Az ír-amerikai irodalom a Nyugaton” című tanulmányom részeként. Az adatbázis az évek folyamán nagymértékben bővült, és a Stanfordon tartott ír-amerikai kurzusaimon a hallgatók által végzett kutatás segítette kiegészíteni a hiányzó adatokat. A 2000 és 2010 közötti adatok minden táblázatban hiányosak.

1. ábra. Az ír-amerikai fikciós művek időbeli eloszlása

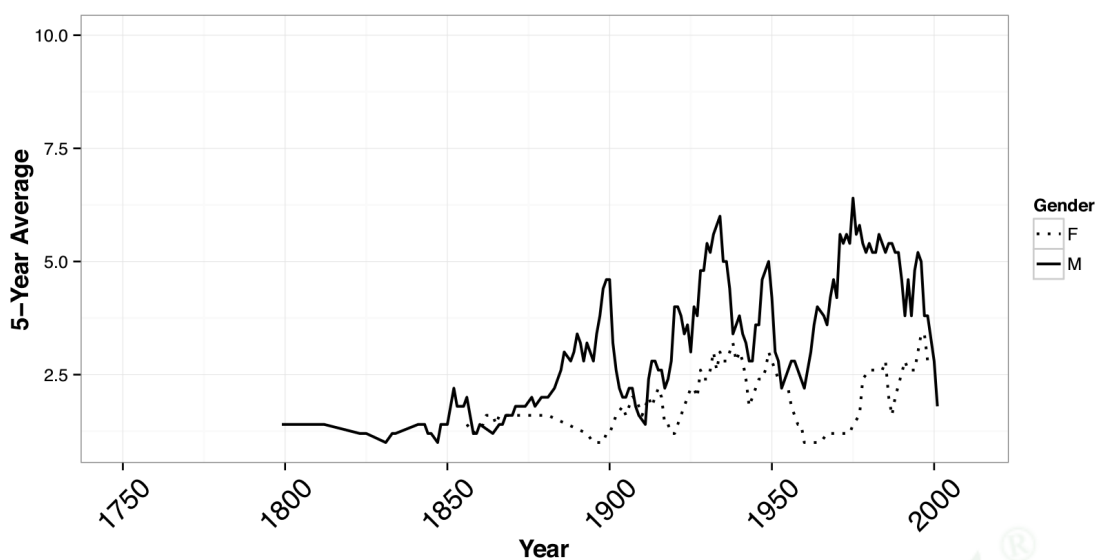
A vékony fekete vonal az adatok ötéves átlagának változását jelzi; a feltűnőbb, pontokból álló az évenkénti aktuális publikációkat. Ez a grafikon tehát pusztán a kiadástörténetet ábrázolja, semmi bonyolultat. Mindazonáltal megjegyzésre méltó, hogy a Fanning feltételezte irodalmi hanyatlás vagy elveszett generáció sokkal rövidebb életű, mint ő elképzelte. Az ír-amerikai publikációk első csúcspontja rögtön a 20. század fordulóján van, amit egy 1910-ig tartó rövid hanyatlás követ. Azután azonban a trend felfelé indul és a publikációk száma pontosan annak a korszaknak a második felében növekszik, amelyet Fanning úgy azonosít, mint amelyben az ír-amerikaiaknak kulturális és társadalmi erők hatására látszólag el kellene némulniuk. Hol van a Fanning által feltételezett elveszett generáció?

2. ábra. Az ír-amerikai fikciós művek időbeli eloszlása régiók szerint

Ha a 2-es ábrán látható módon újrarajzoljuk az eredményeket, azaz a Mississipitől keletre és nyugatra élő szerzők között különbséget teszünk, kezdjük megérteni, mi vezethette Fanningot következtetése levonására: a keleti ír-amerikai szerzők munkáinak kiadása 1900-tól kezdve csakugyan csökken, 1920-ban éri el a mélypontot. A keleti írók az 1930-as évekig nem is kezdik meg a kilábalást ebből a „recesszióból,” és a dolog nem is áll helyre az 1960-as évek végéig, az 1970-es évek elejéig.

Ha csak a pontozott vonalra tekintünk, a keletiekre, a 2-es ábra megerősíti Fanning további észrevételét, mely szerint az ír-amerikai fikciós irodalom a századfordulón virágzott, majd az 1960-as és 1970-es években, amikor etnikai szempontok szerint írni népszerűbb és csábítóbb volt. A nyugatiak vonala azonban egy másik történetet mond el. A nyugati írók némiképp váratlanul tűnnek fel 1900-ban, amivel egy negyvenéves növekedési időszak kezdődik, amely 1941-ben éri el csúcspontját. A nyugati írók egyértelműen uralták a 20. század korai szakaszát.

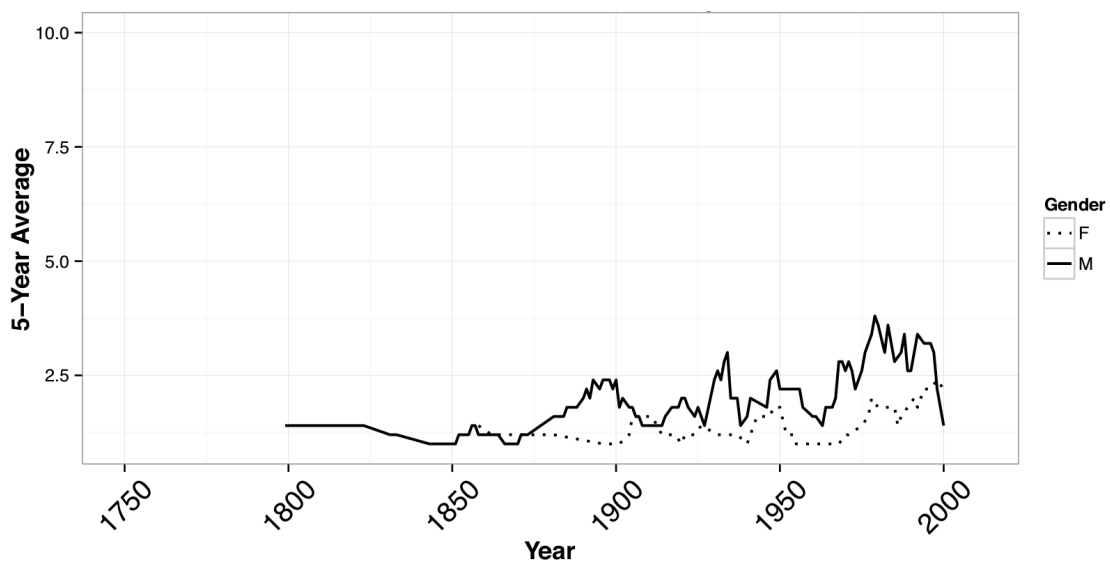

3. ábra. Az ír-amerikai fikciós művek időbeli eloszlása a szerzők neme szerint

A szövegeknek a szerzők neme alapján történő további elkülönítése még többet felfed abból, mi történt ebben az időszakban. Kezdjük a 3-as ábrával, amelyik az összes szöveget a szerzők neme szerint különíti el. Az 1850-es évek kivételével a férfiak irodalmi termelékenysége következetesen nagyobb, mint a nők produktivitása. Az 1850-es évek némiképp különös helyzetétől eltekintve a férfi és a női vonal jellemzően hasonló görbét követ, ami azt valószínűsíti, hogy az ír-amerikai irodalmi alkotások keletkezését a nemi hovatartozáson kívüli erők határozzák meg.¹³

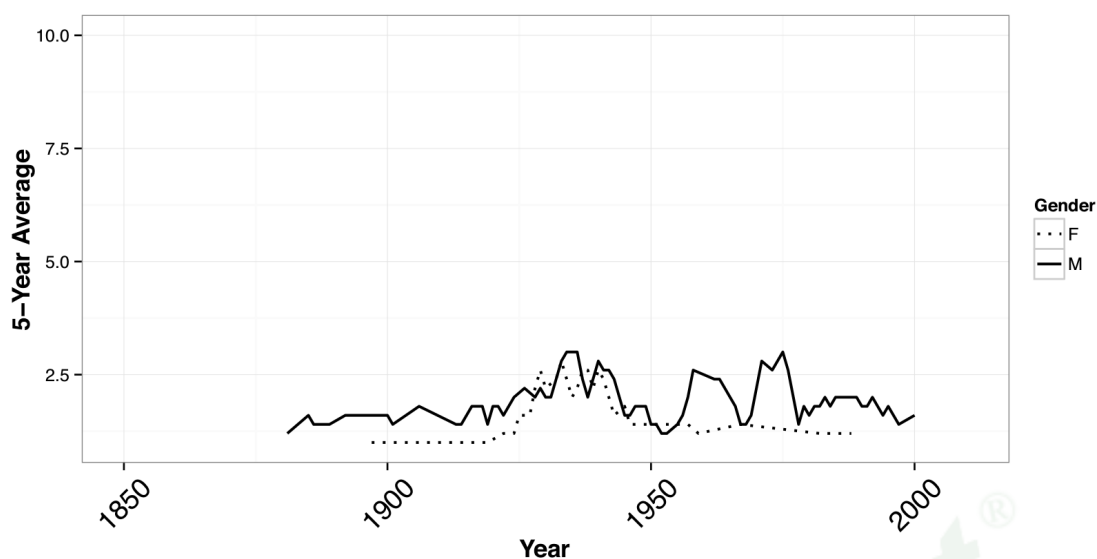
A 4-es ábra ezzel szemben csak a keleti ír-amerikai szövegeket mutatja be a szerzők neme alapján történő bontásban. Úgy látszik, hogy itt, keleten, a férfi szerzők publikációinak száma jóval nagyobb mértékben esett, a századforduló után az évenkénti átlag

¹³ Az adatok korlátozott volta miatt természetesen a vonalak összevetése, még akkor is, ha néhány figyelemre méltó hasonlóságot észlelhetünk. Ha kiszámítjuk a trendeket, azt látjuk, hogy időben előre haladva a termelés lassan emelkedik, és a két trend nagyobb részt párhuzamos, ami az általános növekedés hasonló mértékét jelzi.

4. ábra. Az ír-amerikai fikciós művek időbeli eloszlása a szerzők neme szerint a keleti régióban

2,3-as megjelenés 1916-ra 1,3-as átlagra csökkent. A női publikációk száma 1906 körül lassú, de tartós, tíz éven át tartó emelkedésbe kezdett.

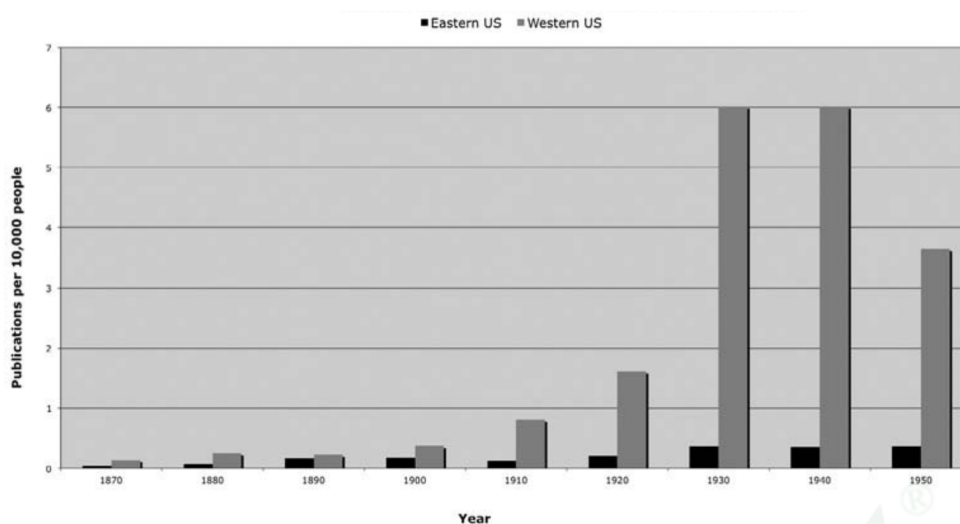
5. ábra. Az ír-amerikai fikciós művek időbeli eloszlása neme szerint a nyugati régióban

Mindazonáltal a keleti publikációk grafikonjánál meglepőbb az 5-ös ábra, amely a nyugati kiadványok adatait tartalmazza a szerzők neme alapján történő bontásban. Míg a nyugati férfi szerzők az 1860-as évektől kezdve az 1930-as évek csúcspontjáig növelik termelékenységüket, az ír-amerikai nők Nyugaton [az Egyesült Államok nyugati partvidéke, a szerk.] csak az 1890-es évek végén tűnnek fel először, és onnantól kezdve számuk gyorsan növekszik, egészen az 1920-as évekig, amikor évenként ugyanannyi könyvet adnak ki, mint nyugati férfi szerzőtársaik. Tekintve, hogy a nők az általános

tendencia szerint kevesebbet publikálnak, ez különösen figyelemre méltó. Ez vagy azt valószínűsíti, hogy a Nyugat valami különlegeset kínál az ír-amerikai nőknek, vagy azt, hogy volt valami rendkívüli azokban az ír nőkben, akik nyugatra mentek, vagy ami még valószínűbb, hogy e kettő kombinációjáról van szó.¹⁴

Egyértelműen úgy tűnik, hogy a nyugati szerzők, férfiak és nők egyaránt, ellenállnak a kelet bármiféle irodalmi recessziójának. Hogy ez annak ellenére (vagy talán éppen amiatt) sikerült-e nekik, hogy a nyugati ír etnikumú populáció jóval kisebb, rendkívül érdekes kérdés. A 6-os ábra a népszámlálási adatokat is tartalmazza, hogy az ír-amerikai irodalmi termést a keleti és nyugati demográfia kontextusában vizsgálhassuk. A táblázat a térség tízezer ír születésű bevándorlójára eső ír-amerikai könyvek számát mutatja. Természetes feltételezés lenne, hogy pozitív összefüggésnek kell lennie a populáció mérete és a populációban előforduló lehetséges írók számát illetően. Az adatok azonban éppen az ellenkezőjét tárják fel: a ritkábban lakott Nyugat egy főre eső könyvtermése nagyobb.

Az irodalmi termelékenység ellenkező trendjét feltárva ezek az adatok még inkább problémássá teszik Fanning állítását, mely szerint az ír-amerikai szerzők a 20. század elején elhallgattak. A keleti kiadói központoktól földrajzilag messzebbre, az ír-amerikaiak a Nyugaton eltávolodtak az ír kultúra elsődleges elosztóhelyeiként szolgáló városoktól is, Bostontól, New Yorktól és Chicagótól. Mivel nem éri őket a hazai kultúra folyamatos hatásához, azt várnánk, hogy a Nyugat ír bevándorlói gyorsabban alkalmazkodnak a befogadó kultúra gyakorlataihoz és tendenciáihoz. Még azt is elképzelhetnénk, hogy az ír-amerikai kultúra támogatásának hiányában az ír származású amerikai írók eltávolodnak az etnikai identifikációktól, és kevesebb etnikailag meghatározott fikciós szöveget írnak. Ám épp ellenkezőleg, a nyugati ír-amerikaiak egy főre számítva exponenciálisan nagyobb arányban írnak arról, hogy milyen írnek lenni Amerikában, mint keleti társaik.

6. ábra. Az ír-amerikai fikciós művek bevándorlók szerinti eloszlása

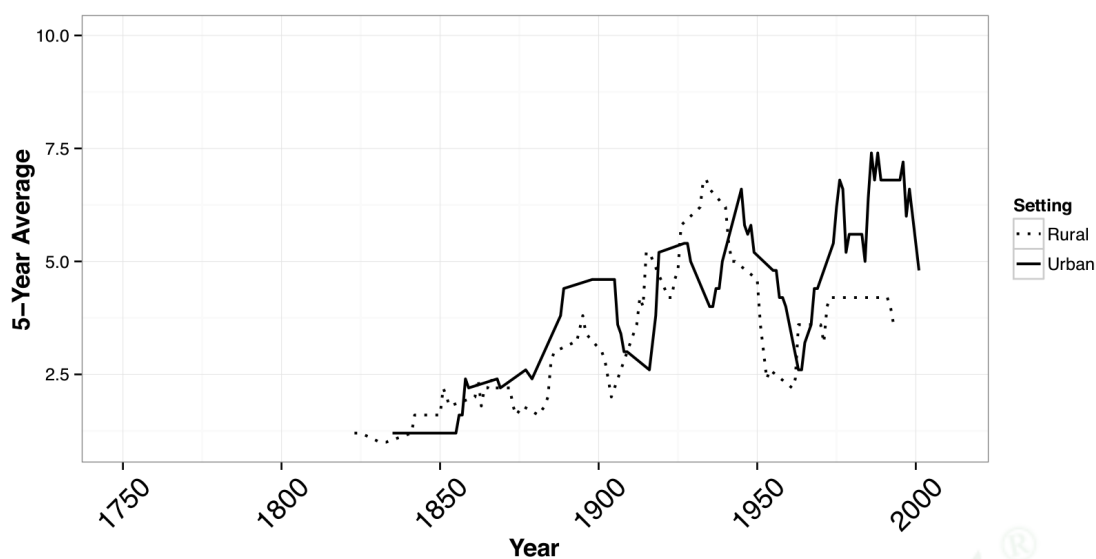
¹⁴ Másutt amellet érveltem, hogy a két faktor kombinációja a legvalószínűbb. Jockers, „A Literature of Good Fortune,” 8–27.

A 6-os ábra oszlopai a 10000 ír bevándorlóra jutó könyvek számát mutatja. A szürke oszlop a nyugati szerzők termelékenységét mutatja, a fekete a keletiekét. Az 1930-ban például 10000 ír bevándorlóra 6 nyugati író által publikált mű esik, ugyanebben az évben a Mississippitől keletre az ír-amerikai szerzőktől tízezer főre 0,3 könyv jut, azaz 30000 ír bevándorlóra jut egy könyv.¹⁵ Az 1900–1940 közötti időszakon kívüli évekre is igaz, hogy a nyugati ír-amerikai szerzők keleti társaiknál többet publikálnak az egy ír bevándorlóra jutó könyvek számát tekintve. Jóllehet igaz, hogy 758 szöveg 250 évre elosztva nem egy jelentős adatmennyiség, az adatok évtizedenkénti csoportosítása és az adatok tízéves átlagának vizualizációja hasznos annak eldöntésében, lényegében melyek a látens makrotrendek. Az adatok gyér voltára tekintettel nem lehet erőteljes következtetést levonni, de az elemzés mégis tanulságos.¹⁶ Azt valószínűsíti, hogy a földrajz vagy a kultúra valamely, a földrajzzal kapcsolatos jelensége hatással van az ír-amerikai irodalom termelékenységére.

A fikciós helyszínek alapján csoportosított szövegeket vizsgálva hasonló utat járhatunk be. A szerzőhöz tartozó metaadatok mellett – nem, lakhely, földrajzi régió – az adatbázisban található munkák fikciós helyszínei is kódolva vannak. Minden egyes tétel mellett ott áll, hogy „vidéki”, „városi” vagy „vegyes”. Csak azokat a munkákat ábrázolva, amelyek egyértelműen vagy a vidéki, vagy a városi kategóriába esnek, további információkat nyerünk az ír-amerikai irodalom eloszlásának és szerkezetének megértéséhez. A 7-es ábra azon 1760 és 2010 között megjelent fikciós munkákat tartalmazza, amelyek vagy vidéki, vagy városi környezetben játszódnak. Kifejezetten az 1900 és 1940 közötti időszakot vizsgálva az 1930-as években a városi munkák dominanciája felé vezető trend rajzolódik ki, amely 1940 körül éri el csúcspontját. Ami nem látszik ebből, az az, hogy valójában a nyugati szerzők írták a városi helyszínen játszódó művek túlnyomó részét. 1900 és 1930 között a nyugati ír-amerikai szerzők helyezték fel a városi Amerikát a térképre, ami arra indít, hogy Fanning megfigyelését az elveszett nemzedékről tovább vizsgáljuk. Úgy tűnik, hogy ez az elveszett nemzedék valójában egy keleti, valószínűleg férfiakból álló ír-amerikai elveszett nemzedék volna, amely városi témákról írta.

¹⁵ A népszámlálási adatok csak az első generációs ír bevándorlókról szolgáltatnak információt, míg a publikációs számokat a generációfaktor nem befolyásolja. Ennélfogva e könyvek szerzői lehetnek akár elsőgenerációs ír bevándorlók, akár ír bevándorlók második vagy harmadik generációs leszármazottai. Az egyik feltételezés, amit az adatok megcáfolnak, hogy az új bevándorlók állandó beáramlása állandósítja az etnikai és kulturális témák iránti érdeklődést; minél több új bevándorló, annál inkább feltételezhető az ír témák irodalmi feldolgozása. Épp ellenkezőleg, a bizonyíték azt valószínűsíti, hogy nincs összefüggés a bevándorló népesség és az etnikai orientációjú fikciós irodalom között. A népszámlálási adatok a történeti Census Browserből származnak, 2007. január 29-én letöltve az University of Virginia Geospatial and Statistical Data Centeréből: <http://fisher.lib.virginia.edu/collections/stats/histcensus/index.html>.

¹⁶ 758 szöveg 250 évre elosztva átlagosan mindössze három szöveget jelent, és a valóságban a korai években sokkal kevesebb volt. Ahhoz, hogy következtetéseket vonjunk le, egy szélesebb és egyenletesebben eloszló szövegtörzshöz volna szükség. Mindazonáltal úgy sejttem, hogy ez a – szövegek „aktuális” sokaságának értelmében – teljes korpusz megközelíti azt a mennyiséget, amely e kategóriában egyáltalán létezik. Ebben az értelemben az eredmények meggyőzők.

7. ábra. Az ír-amerikai fikciós művek eloszlása az ábrázolás színhelye szerint

Nehéz nem levonni ezt a következtetést, különösen, ha meggondoljuk, hogy az amerikai írek történelme és még inkább az ír-amerikai irodalom története kétségtelenül keleti dominanciájú. Casey és Rhodes 1979-es gyűjteményének, az *Irish-American Fiction: Essays in Criticism* előszavából is látható, mennyire elterjedt a kelet dominanciája. William V. Shannon az előszóban arról ír, hogy az esszégyűjtemény „az amerikai-ír irodalom teljes egészét” vizsgálja, valamint „bemutatja az ír közösség Egyesült Államokban szerzett széleskörű, változatos tapasztalatait.”¹⁷ Jóllehet Shannon lelkesedése a gyűjtemény meghatározó jelentőségének köszönhető, állítása teljes mértékben félrevezető. A gyűjteményben közölt esszék vizsgálata feltárja, hogy korántsem teljes körű elemzésről van szó, hanem sokkal inkább szinte kizárólag keleti, városi környezetben élő ír-amerikai szerzők elemzéséről. A Nagy-síkság és az attól még nyugatabbra lévő területek írói teljesen hiányoznak, ennél fogva a gyűjtemény 1806692 négyzetmérföld ír-amerikai irodalmi tapasztalatának „teljes egészét” kihagyja.¹⁸

Ez a gondatlanság, tekintve az amerikai és ír történészeknek a Nyugaton élő írek felé forduló kritikai figyelmét, meglepő. Jóllehet igaz az, hogy a történész tanulmányok többsége a keleti, városi környezetben élő ír közösségekkel foglalkozik, mint Boston, New York, de legalábbis az 1970-es évek óta jelentős erőfeszítések történtek a Mississippin túl élő írek tapasztalatainak leírására is. 1977-ben Patrick Blessing arra mutatott rá, hogy az írek Amerikájáról a történészek által alkotott aktuális kép „túlságosan homályos”, mert eltúlzottan olyan városokra koncentrál, mint Boston.¹⁹ Akkortájt, jegyzi meg, „az Egyesült Államokban élő írekkel foglalkozó tanulmányok a keleti part városi, ipari központjaira korlátozódnak.”²⁰ Az amerikai írekről alkotott

¹⁷ William V. Shannon, „Preface,” in *Irish-American Fiction: Essays in Criticism*, eds. D. J. Casey and R. E. Rhodes (New York: AMS, 1979), ix.

¹⁸ A Mississipitől nyugatra lévő területek becsült mérete.

¹⁹ P. Blessing, „West among Strangers: Irish Migration to California, 1850 to 1880” (Ph.D. diss., University of California, Los Angeles, 1977), 2.

²⁰ Blessing, „West among Strangers,” 2.

tudományos vélemények tehát szintén túlságosan keletközpontúak voltak, és nagyrészt az éhségkorszak bevándorlóinak küzdelmeire összpontosultak. Mindazonáltal Blessing tanulmánya a Kaliforniába történő ír bevándorlásról a fennálló elképzelések újragondolására készítetett. A Blessing által idézett 19. század végi népszámlálási adatok rámutatnak, milyen kevesen ismerték fel: nemcsak nagy számban éltek írek Nyugaton, hanem néhány esetben ők alkották a domináns etnikai csoportot. 1850 és 1880 között például az írek alkották a legnagyobb bevándorló közösséget Minnesotában, Coloradóban, Új-Mexikóban, Wyomingban, Montanában, Arizonában, Nevadában és Washingtonban, és a második legnagyobb közösséget alkották Utahban, Idahóban, Oregonban és a Dakota-vidékeken.²¹ Ezeket az adatokat és más kvalitatív bizonyítékokat is felhasználva Blessing amellett érvelt, hogy az a régóta hangoztatott vélemény, mely szerint „az ír bevándorlók elutasították, hogy a városi észak-keletről elköltözzenek”, komoly újragondolást igényel.²² Még fontosabb, hogy megcáfolta azt az elképzelést, mely szerint az íreknek „averzióik voltak a Nyugatra költözéssel szemben,” rámutatva, hogy 1850-ben „200000 ír élt a keleti államokon kívül.” 1880-ra a szám „majdnem 700000-re nőtt, az Egyesült Államokban élő teljes csoport 36%-ára.”²³ Erről a kelet-központúságról írja Blessing:

Az, hogy a történészeknek foglalkozniuk kell a keleti városokban csoportosuló írekkel, érthető, többségük évtizedekkel az Egyesült Államokba való érkezés után is a belépési pont közelében található... Azt hangsúlyozni azonban, hogy az írek elutasították, hogy az urbánus észak-keletről eslköltözzenek, figyelmen kívül hagyja az Emerald szigetről érkező nagyarányú beköltözőket, akik elhagyták a régiót.²⁴

Ha a Nyugat elhanyagolása probléma, még inkább az figyelmen kívül hagyni az ír-amerikai nőket. Az ő figyelmen kívül hagyásukról írva jegyzi meg Caledonia Kearns, hogy „az ír-amerikai nők történetét ebben az országban Hasia Diner alapvető könyve, az *Erin's Daughters in America* megjelenéséig alig észlelték.”²⁵ Ha a nők által művelt ír-amerikai irodalomra kerül sor, a helyzet még rosszabb. Kearns azzal folytatja, hogy rámutat, nagyon „kevés tanulmány [született] az ír-amerikai szépirodalomról [...] és ha [az ír-amerikai szépirodalomról] van szó, a férfi írókra esik a figyelem.”²⁶

Feltéve, hogy a tudósok, az olvasóközönség és a könyvkritikusok tényleg bűnösök abban, amit Blessing és Kearns sugall, tanulságos meggondolni, mi vethető ezen előítéletek ellen az ír-amerikai irodalmi kánonon belül. Egy olvasó, egy kritikus vagy egy tudós, aki keleti, városi férfiak iránti elfogultsággal rendelkezik, kevés művet talált az ír-amerikai korpuszban 1900 és 1940 között. E negyvenéves periódus mindössze 5%-a felel meg annak a kritériumnak, hogy keleti férfi írta és városi környezetben játszódik. Ha az érdeklődést teljesen megfordítjuk (nyugati nő és vidéki környezet), majdnem

²¹ Blessing, „West among Strangers,” 169.

²² Blessing, „West among Strangers,” 162.

²³ Blessing, „West among Strangers,” 163.

²⁴ Blessing, „West among Strangers,” 163.

²⁵ C. Kearns, *Cabbage and Bones: An Anthology of Irish American Women's Fiction* (New York: Henry Holt, 1997), xvii.

²⁶ C. Kearns, *Cabbage and Bones*, xviii.

kétszer annyi könyvet találunk. Visszatekintve látszik, hogy Fanning átfogó munkája az ír-amerikai irodalomról alapvetően kanonikus és anekdotikus. Mindazonáltal ezért nem hibáztatható, hiszen sem az adatok, sem a módszer nem állt rendelkezésére, hogy másképp csinálhassa. Olyan sok anyag van, amit a szoros olvasással (*close reading*) és a tudományos szintézis hagyományos módszereivel áttekinthetünk.²⁷

Az itt alkalmazott makroanalitikus perspektíva hasznos, jóllehet hiányos helyesbítést jelent. A megközelítés azonosítja a nagyobb trendeket, valamint lehetővé teszi a korpusz növekedési és hanyatlási periódusainak kritikai megfigyelését. A grafikonok és az ábrák 758 fikciós mű korpusza alapján készültek, és jóllehet nem értelmetlen vagy éppen lehetetlen elvárni, hogy egyetlen tudós elolvasson és kibányásson ennyi szöveget, ez a feladat meglehetősen sok időbe kerülne, és az emberi szintéziskészítés határait feszegetné. Mindazonáltal még a legfelkészültebb hagyományos tudós számára sem mindennapi feladat, hogy több mint 750 szöveg szoros olvasása nyomán támadt különböző benyomásait koherens és kezelhető irodalomtörténeté sűrítse. Bizonyosan nem lehetetlen, de biztos, hogy nem praktikus. A bizonyítékok közötti szemezgetés – a nagy hipotézis támogatása érdekében – elkerülhetetlennek tűnik a szoros olvasásra épülő hagyományos tudományos feldolgozásban.

Mivel mindent elolvasni, nem kifejezetten praktikus, a hagyományos irodalomtörténészek között az a tendencia, hogy egy irodalmi korszakról korlátozott szövegminta alapján vonják le következtetéseiket. Az egyedi általánosításának gyakorlata akkor különösen veszélyes lehet, amennyiben a vizsgált szöveg nem reprezentatív az egészre nézve. Érdemes megismételni, ami korábban már idéztünk. A 19. századi brit regényről beszélve Moretti a következőket írja:

Mindannyian az irodalmi mező kicsiny szeletén dolgozunk: például egy kétszáz regényből álló kánon elég nagynak tűnik a 19. századi Nagy-Britanniára nézve [...] de ez még mindig kevesebb, mint a ténylegesen publikált regények egy százaléka [... Egy] ilyen méretű mezőt nem érthetünk meg, ha egyedi esetekről szerzett ismereteinket egybefűzzük.²⁸

Az ehhez hasonló kommentárok miatt néhányan azzal váddal lépnek föl, hogy Moretti vállalkozása szembemegy az irodalom valódi tanulmányozásával, és talán még veszélyezteti is azt. William Deresiewicz a Moretti által szerkesztett *The Novel* című tanulmánygyűjteményről írott kritikájában Morettit egyféle irodalmi „hódítóként”

²⁷ Fontos, hogy rámutassunk, Fanning munkájának elsődleges célja az *Irish Voice in Americában* az, hogy felhívja a figyelmet azokra a munkákra, amelyek leginkább reprezentálják az egyesült államokbeli ír tapasztalatot. Fanning nem egyszerűen azokat a munkákat akarta kiemelni, amelyek a legpontosabban festik le az írnek lenni Amerikában kérdését, hanem azokat a munkákat – és ez még fontosabb –, amelyek a legnagyobb erővel, irodalmi stílussal festik le az ír tapasztalatot. Fanning sikere döntő abban, hogy a hagyomány legjobb íróira irányította figyelmünket, az a kérdés viszont nyitva marad, hogy ezek az új nyugati írók esztétikailag összemérhetők-e keleti társaikkal – ezt egy másik projektben fogom feltenni. A Fanning által említett elveszett generáció valójában a jó írók elveszett generációja. Itt nem célom, hogy elkülönítsem a könyveket az általam érzékelt esztétikai érdemeik alapján.

²⁸ F. Moretti, *Graphs, Maps, Trees: Abstract Models for a Literary History* (London and New York: Verso, 2005), 4.

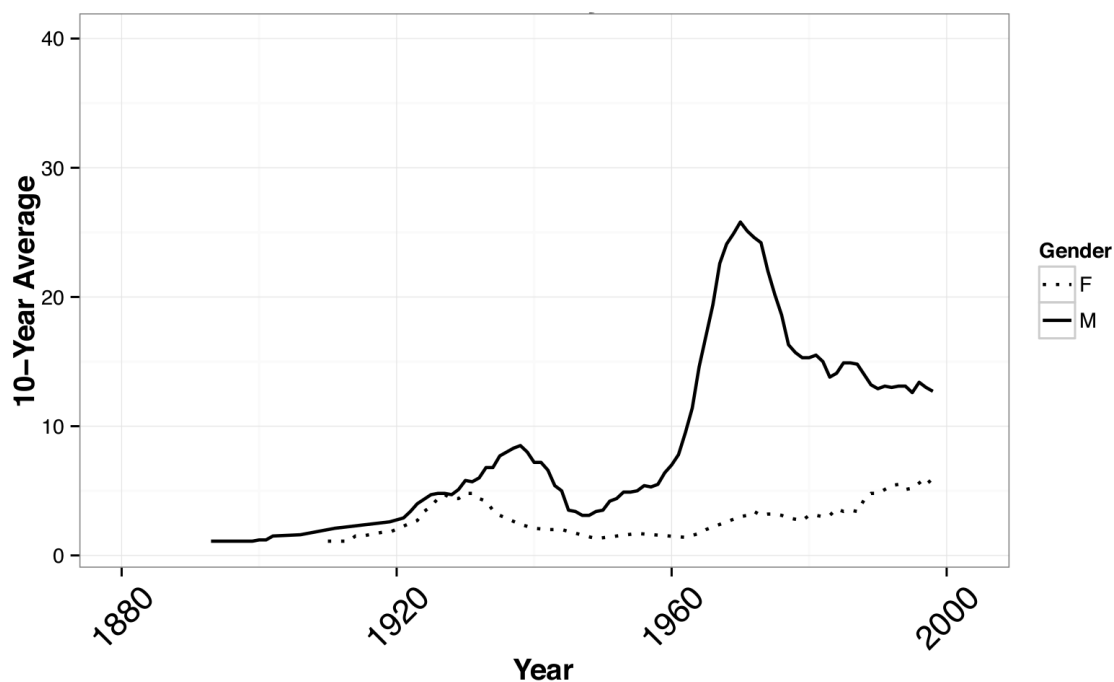
mutatja be.²⁹ Úgy ábrázolja Morettit, mint egy irodalmi-kritikai „harc” katonáját. Deresiewicz egyértelművé tette, hogy ellenáll, és úgy látja, hogy az irodalom tanulmányozása során nincs hely mindkét – a makro (távoli) és a mikro (szoros) – megközelítés számára. Az ő tudományos harcterén a tudósnak vagy az egyik, vagy a másik módszert kell választania. Deresiewicz azonban téved. Moretti intenciója nem az, hogy teljesen megsemmisítse a hagyományos irodalomtudományt a távoli olvasás sorozatvetőjének alkalmazásával, a makroanalízis nem a szoros olvasás ellen bevetett versenytárs. Mind az elmélet, mind a metodológia célja bizonyítékok felfedezése, bizonyítékok szolgáltatása. Ez a bizonyíték különbözik attól, amit szoros olvasás révén nyerünk, de ez is bizonyíték, fontos bizonyíték. Időnként az új bizonyíték megerősíti mindazt, amit anekdotikus tanulmányokban már összegyűjtöttünk (mint Fanning megfigyelését az ír-amerikai irodalom 1960-as, 1970-es évekbeli virágzásáról). Más alkalommal a bizonyíték megváltoztatja elképzelésünket arról, amit tudni véltünk. Az eredmény mindkét esetben ugyanaz: pontosabb kép tárgyunkról. Ez nem a tudományosság hagyományos módszereinek „meghódítására” és teljes eltörlésére irányuló radikális harc vagy egyéni erőfeszítés.

* * *

A szövegeknek a metaadatok alapján történő egyszerű megszámlálása, elrendezése az ír-amerikai irodalom fenti elemzéséhez adatokat biztosít, de nem ad elegendő anyagot egy átfogó tanulmányhoz. Bármely mérőszám alkalmas arra, megkíséreljünk általa jobban megérteni egy irodalmi korszakot vagy kánont. Érdeklődhetünk pusztán az irodalmi termés iránt, vagy az iránt, a termés hogyan viszonyul a népességhez. Az „egy főre eső könyvek száma” típusú elemzés, mint amilyen a *6-os ábrán* látható, hasznosnak bizonyulhat az olyan állítások érvényességnek megbecslésére, amelyek gyakran elhangzanak az irodalmi „reneszánszok” kapcsán. Az 1930-as és 1940-es évek afro-amerikai drámájának (*black drama*) virágzása néhány kulcsfontosságú író kreatív géniuszának tulajdonítható-e, vagy az oly nagy mennyiségű mű egyszerűen a potenciális írók számából következő valószínűség?

Annak érdekében, hogy a kérdést megbízható módon megbecsülhessük, az a helyes, ha először az egy évre jutó drámák pusztán számát tárjuk fel. Ezután kiszámolhatjuk a drámák évtizedenkénti vagy valamely adott időintervallumra eső átlagát. Továbbá helyes volna, ha összevetnénk az afro-amerikai drámák termését általában az amerikai dráma szélesebb kánonával. Szignifikánsan nagyobb volt az afro-amerikai drámaírók termése a fehér szerzőkénél? Ugyanebben az időszakban az afro-amerikai közösségen kívül is megfigyelhető a dráma virágzása? Nyilvánvaló, hogy az e kérdésekre adott válaszok jelentősen befolyásolják, hogyan értelmezzük az amerikai drámát általában, illetve magát az afro-amerikai irodalmat. A kérdésekre adott válaszok nemcsak a darabok hozzáférhetőségétől függenek, hanem a hozzáadott információktól is, amelyeket a darabokról szóló metaadatok nyújtanak. Azok az olvasók, akiket érdekel e kérdések vizsgálata, ilyen metaadatokat (és még többfélét is) találnak az Alexander Street Press *Black Drama* című, gyönyörűen összeállított gyűjteményében. A jelenlegi

²⁹ W. Deresiewicz, „Representative Fictions,” *Nation*, 2006. dec. 4.

8. ábra. Az afro-amerikai drámák időbeli eloszlása nemek szerint

(második) kiadás 1450, a 18. század közepétől napjainkig írott drámát tartalmaz Észak-Amerikából, az angol nyelvű Afrikából, a Karib-szigetektől és más afrikai diaszpórával rendelkező országból, több mint 250 drámaírótól.³⁰ A 8-as ábra a *Black Drama* darabjainak nemek szerinti kronológiai eloszlását mutatva, valószínűleg többet mond az Alexander Street Press összeállításának gyakorlatáról, mint az afro-amerikai dráma történetéről.

Bárhogyan legyen is, a táblázatból ugyanaz derül ki. Azt sugallhatja például, hogy a fekete férfiak nagyobb valószínűséggel drámaírók, vagy talán volt valami különleges az 1970-es évek körül, ami a női szerzőket nem, viszont a férfi szerzőket arra ösztönözte, hogy drámát írjanak. Feltárhatja, hogy az 1920-as, 1930-as évek ún. Harlem Renaissance-a olyan időszak volt, amelyben a női drámaírók vagy aktívabbak voltak, vagy az utókor jobban értékelte őket. Főleges is mondani, hogy ezek olyan kérdések, amelyeket azoknak kell feltenniük, akik jártasak az afro-amerikai irodalom területén. Az olyan gyűjtemények, mint ez az Alexander Street Press-től, termékeny alapul szolgálhatnak a mélyebb makroanalitikus kutatásoknak, mivel a gyűjtemény gazdag metaadatban és teljes szöveget is közöl.

Láttuk, hogy a földrajz és az ír-amerikai termelékenység között szoros kapcsolatot tételezhetünk fel. A pusztán termelékenység megértése mellett az ír-amerikai adatbázisban tárolt metaadatok korlátozott módon betekintést engednek a regények tartalmába és stílusába is. Az Egyesült Államokban megszokott eljárás az irodalom földrajzi szempontú feltárása, műfajok földrajzi különbségei alapján történő elkülönítése, megkülönböztetése, osztályozása: a New England-i költők, a déli regionalista

³⁰ Lásd a <http://bld2.alexanderstreet.com/> oldalt (előfizetést igényel)!

írók, a nyugat-amerikai irodalom stb. Az ír-amerikai adatbázis korlátozott, végső soron nem más, mint egy kibővített bibliográfia. Ugyanakkor egy hasonlóan gazdag metaadatokkal rendelkező teljes szövegű adatbázison olyan lekérdezéseket is végre tudunk hajtani, amelyek lehetővé teszik annak feltárását, hogy az irodalmi stílus és a nyelvi kifejezések közötti szerzői választások miként változnak a különböző régiókban. Ahogyan a nyelvészek a dialektusokat vagy regisztereket földrajzi kontextusban tárgyalják, a földrajzi kontextussal összekapcsolt „irodalmi” stílus tanulmányozása azt a lehetőséget nyújtja, hogy feltárjuk, a nyugati írók bizonyos stílusjellemzőkkel bírtak, amelyekhez hasonló kifejezést nem találunk a keletieknél. Amíg a nyelvészeket a nyelv általános fejlődése érdekli, az irodalmi stílus kutatóit az érdekli, hogyan válik az író technikája vagy az előadásmód egyedivé. A déli regionalistáknak van elkülönült írói stílusa vagy dialektusa, amely megkülönbözteti őket északi társaiktól? A déli írók prózájának „ritmusa” lassabb? A déli írók hajlamosabbak a metaforikus kifejezésekre? Az északiak nagyobb szótárral dolgoznak? Természetesen találnánk lexikai különbségeket a déli és az északi írók között, a regionális írók elkerülhetetlenül a helyi térre, szokásokra utalnak. Ám érdekes kérdés, vajon létezik-e észlelhető stilisztikai különbség ezeken a toponímiákon, regionális különbségeken túl. Még nehezebb kérdés annak a vizsgálata, hogy a regény műfaj milyen mértékben határozza meg a regénystílust, vagy hogy az irodalom milyen mértékben működik megjósolható stilisztikai kifejezésekből alkotott rendszerként. E nagyobb kérdések a könyv későbbi fejezeteire maradnak. A makroanalitikus módszertanba történő további bevezetésre egy kevésbé ambiciózus kérdés bizonyul hasznosnak: az ír-amerikai irodalomban milyen mértékben gyakorol hatást a földrajz a tartalomra? Teljes szövegű korpusz nélkül valamivel jobban kell fókuszálni a kérdést: a nyugati ír-amerikai írók több vagy kevesebb valószínűséggel határozzák meg etnikai hátterüket, mint a keleti írók? A maga gyakorlatiasságában nemcsak jól kezelhető, de fontos kérdés is ez, mivel az ír-amerikai írók jó része, részben néhány nagyon prominens író, köztük Fitzgerald és O’Hara szándékosan kerülte az etnikai markerek használatát, amelyek műveiket „írként” bélyegeznék meg. Az ír-amerikaiak egészen John F. Kennedy megválasztásáig nem hagyták teljesen maguk mögött (akár ténylegesen, akár csak szimbolikusan) a katolikus- és írelles elítéleteket, amelyek az 1800-as évek végét jellemezték, amikor a szegény ír katolikus bevándorlók elárasztották az amerikai partokat. Kétségtelen, néhány ugyanilyen stigma, sztereotípiá máig fennmaradt, de egészében véve ír-amerikainak nevezni valakit többé már nem becsmérő. Mindazonáltal azon ír-amerikaiaknak, akik írtak, és íróként sikert akartak elérni a nagy éhínséget követően, egy ír vezetéknev nem volt szükségszerűen értékesíthető előny. Amennyiben egy író nem akarta kihasználni az ún. írséggel kapcsolatos szokásos sztereotípiákat, legjobban tette, ha teljesen elkerülte az ír témákat és karaktereket. Ha elfogadjuk ezt a premisszát, akkor azok, akik etnikai elemekkel kötelezik el magukat szövegeikben, érdemesek arra, hogy az amerikai szerzők külön alcsoportjaként vizsgáljuk őket.

Claude Duchet azt írta, hogy a regények címei „kódolt üzenetek – egy piaci szituációban.”³¹ Valóban, a regények címei – még ha nem is bírnak megfelelő elmélettel – hihetetlenül hasznos és fontos aspektusai az irodalmi adatnak. Amint azt Moretti

³¹ F. Moretti, „Style, Inc.: Reflections on Seven Thousand Titles (British Novels, 1740–1850),” 134.

igazolta, teljesszöveges archívum hiányában, még ha tökéletlen módon is, a művek címei hasznos képviselői maguknak a regényeknek. Az ír-amerikai irodalom esetében ez kiemelten fontos lehet, ti. az ír témákkal szembeni történelmi vagy a kulturális háttérből fakadó intolerancia miatt a művek címei különleges súllyal bírnak, mivel a cím az, ahol egy szerző először találkozik olvasójával. Milyen mértékben azonosítják tehát magukat az ír-amerikai szerzők írként könyveik címében? Bizonyos szótípusok – jelen esetben etnikai és vallási jelölők – időbeli, régiónkénti gyakoriságának és eloszlásának a vizsgálata a kiadástörténet korábban bemutatott elemzését ismételtén demisztifikálja.³² Az ír-amerikai irodalmi alkotások címében az etnikai és vallási jelölők használatának első hulláma az 1850 és 1870 közé eső évtizedekre esik: az etnikai vagy a katolikus jelölők (vagy mindkettő) a címek 30%-ában tűnnek fel az 1850-es években, 33%-ban az 1860-asokban és 43%-ban az 1870-esekben. Ezek az írországi nagy éhínséget követő közvetlen évek. Az e kifejezéseket alkalmazó szerzők közül sokan bevándorlók: első generációs ír-amerikaiak arról írnak, amit a legjobban ismernek, szülőföldjükről, népükről. E szerzők nagy része tanult ember, akik osztályuknak, vagyonuknak köszönhetően Amerikába érkezve elkerülhetik a közvetlen diszkriminációt. Az 1880-as években azonban pontosan nullaszer fordulnak elő az etnikai jelölők az ír-amerikai szövegek címében, és 1890-től 2000-ig a jelölőszavak csak az 1890-es években érik el a 11%-ot, de aztán soha nem haladják meg a 6%-ot. Ez természetesen felvet egy kérdést: mi történt 1880-ban, 1880 körül, ami a meredek csökkenést okozta? Most az újonnan megtalált tényektől az értelmezés felé kell fordulnunk.

A legnyilvánvalóbb válasz a bevándorlást követő diszkrimináció. 1880-ra az éhínség elől menekülő bevándorlás legnagyobb része lezajlott, és az Egyesült Államokban valószínűleg volt elegendő ír- és katolikusellenes érzület ahhoz, hogy az ír identitást vállalni kényelmetlen és nem túl jövedelmező elképzelésnek tűnt.³³ Az adatok részletesebb vizsgálata azonban feltárja, hogy 1880 után ezek a jelölők egyedül a Mississippitől keletre élő írók által, az ott élő írekről írott könyvek címében csökkentek. A Mississippitől nyugatra élő ír szerzők továbbra is alkalmazzák irodalmi alkotásaik címében ezeket a jelölőket, különösen az 1890 és 1900 közötti évtizedben, amikor minden egyes szöveg használja az etnikai markereket, jelölőket. Ebben az évtizedben az összes kiadott ír-amerikai szöveg 11%-a származik a Mississippitől nyugatra élő szerzőktől.

Az etnikai jelölőket alkalmazó írók túlnyomórészt vidéki helyszínekről írnak. 1900 után csak néhány jelölő tűnik föl a vidéki környezetben játszódó művek címében, mint például Charles Driscoll könyvében, a *Kansas Irishben*.³⁴ Amint az 1-es táblázatban láthatjuk, 1900 és 1909 között a vidéki környezetben játszódó könyvek címének 7%-ában van egyértelmű etnikai azonosító, 1910 és 1919 között 22%-ában. Az ugyanazokban az

³² Az „etnikai jelölő” azokat a szavakat tartalmazza, amelyeket egy tipikus olvasó írként azonosít, vagy az ír etnikumra asszociál róluk. E jelölők közé tartozik néhány nyilvánvaló szó, mint az Irish, Ireland, Erin, Dublin, Shamrock és a Donegal, valamint néhány kevésbé nyilvánvaló, de ugyanennyire telített szó és név, mint többek között a priest, Patrick, parish, diocese, Catholic, Lonigan, Murphy, O’Phelan, O’Regan, O’Neill, O’Mahony, O’Donnells, O’Flarrity, O’Halloran, O’Shaughnessy.

³³ Ez Fanningnak a korai 1900-as évek kontextusában megalkotott magyarázatához hasonló értelmezés.

³⁴ Driscoll regényéhez írt kritikai bevezetőm a *Kansas Irish* legújabb kiadásában olvasható, amely a wichitai Rowfant Pressnél Kansasban 2011-ben jelent meg.

évtizedekben városi környezetben játszódó, etnikai azonosítót alkalmazó művek csak 1940 és 1949 között tűnnek fel 7%-ban, 1970 és 1979 között csak 4%-ban, 1980 és 1989 között mindössze 2%-ban. Az itt feltűnő minta meglehetősen egyértelmű: a nyugati írók és a vidéki környezetben játszódó művek írói könyveik címében nagyobb valószínűséggel jelölik az írséget, nagyobb valószínűséggel jelzik előre leendő olvasóknak ezt a fajta érdeklődést.³⁵ A nyugati ír-amerikai írók nyilvánvalóan nagyobb magabiztossággal vagy legalábbis nagyobb érdeklődéssel nyilatkoznak tárgyuk írségéről.

Nyilvánvaló, hogy a cím a teljes könyv reklámja, vagyis a marketing része, de gyakran azt a célt is szolgálja, hogy sűrített módon kifejezze a szerzőnek saját munkájáról alkotott benyomását. Gondoljunk például a két következő címre: *The Irish Emigrant: An Historical Tale Founded on Fact* és *The Aleins*. Mindkettő az Egyesült Államokba történő ír bevándorlással foglalkozik. Az első egy 1817-ben kiadott könyv, ez egyértelműen azonosítja az ír bevándorlás témáját. A másik könyv 1886-ból ugyanezzel a témával foglalkozik, de nem teszi lehetővé, hogy etnikai kifejezésekkel határozzák meg. Lehetséges, hogy a korábbi szerzője (az éhínség előtt, az amerikai társadalmat átható, éhínség utáni ír ellenes előítéletek előtt) magabiztos volt tárgya ír voltának azonosításakor? Pusztá sejtés, természetesen, de egy efféle hipotézisnek van intuitív értelme.

Decade	Rural texts (%)	Urban texts (%)
1900–1909	7	0
1910–19	22	0
1920–29	0	0
1930–39	4	0
1940–49	0	7
1950–59	0	0
1960–69	0	0
1970–79	18	4
1980–89	29	2
1990–99	0	0
2000–2005	9	0

1. táblázat. Vidéki és városi környezetben játszódó, etnikai jelölőket használó művek százalékaránya

Az ír-amerikai irodalommal és kultúrával foglalkozó tudósok számára az itt feltárt földrajzi és kronológiai elemzés megerősíti azt a fontos gyanút, hogy a kultúra és a földrajz nemcsak az írói hajlamot határozza meg, hanem a szöveg tartalmát és

³⁵ Felmerült bennem annak a lehetősége is, hogy ezt a címadási mintázatot a kiadók befolyásolják és nem a szerzők. A kiadót és a kiadási helyet a metaadatok szintén rögzítik, és nem találtam semmit ezekben az adatokban, ami azt sugallta volna, hogy a szerzői döntésen kívül bármi más befolyásolta volna a trendeket.

érzelmi viszonyulását is. A történészek, köztük James Walsh, David Emmons, Patrick Blessing és Patrick Dowling már dokumentálták,³⁶ hogy az amerikai nyugatra tartó ír bevándorlóknak eltérő kihívásokkal kellett szembenéznük, mint a keleten letelepedő honfitársaiknak. A legnagyobb kihívásokat, amelyeket a nyugati bevándorlóknak el kellett viselniük, a határhelyzettel kapcsolatos természetes nehézségek jelentették. E történészek kis variációkkal, de a Nyugaton élő írek komparatív sikerét mindnyájan annak tulajdonítják, hogy ezek az írek nem szembesültek azzal a vallási és etnikai intoleranciával, amely általános volt a keleti angolszász-protestáns közösségekben. Épp ellenkezőleg: a Nyugatot New Mexico, Texas és California államban felfedező írek az ott élő katolikus népességben olyan közösségekkel találkoztak, amelyek inkább befogadták, mintsem elutasították őket. Azok, akik Coloradóba és Montanába mentek, a bányákban bőséges munkát találtak, és egy olyan környezetet, ahol az embert első-sorban aszerint ítélték meg, mennyi követ rak a csillébe.³⁷ Ezek a feltételek nemcsak egyszerűen a nagyobb anyagi sikert alapozták meg, hanem, amint az adatok igazolják, nagyobb irodalmi termelékenységet, egy olyan irodalmat, amelyet különösen az ír perspektíva rögzítésének – atipikus mértékű optimizmussal teli – akarata jellemez.³⁸

Indokolt ugyan mindezen adatok részletesebb elemzése, de már ez az előzetes vizsgálódás is egy szabályos és megjósolható mintázatot tárt fel az ír-amerikai szerzők címadási gyakorlatában. Ez a mintázat a szerzőknek az Egyesült Államokba történő ír bevándorlás általános történetében elfoglalt kronológiai és földrajzi helyével függ össze. Az ilyen típusú elemzés alkalmas komparatív megközelítésre; más etnikumú bevándorlók által adott címek gyümölcsöző kontextust kínálnak. A zsidó-amerikai irodalomban hasonló mintázatot találnánk? Biztos, a két csoport között számos hasonlóság van irodalmukat és az Egyesült Államokba történő bevándorlással kapcsolatos tapasztalataikat tekintve. Az érdeklődő kutatónak mindössze azonosítania és kódolnia kell a zsidó-amerikai hagyomány bibliográfiai adatait azért, hogy lehetővé váljon egy ilyen elemzés.

Sőt, párhuzamos bibliográfiák felállításával és összevetésével elvégzett összehasonlító elemzések változatos formáinak a segítségével továbbléphetünk a címekben szereplő szavak puszta megszámlolásánál, és elemezhetjük a szavak aktuális használatát az érintett címeken belül. A 9-es ábra például grafikus reprezentációja a lexikai gazdagságnak – ez az egyik lehetőség a sok közül, mellyel a nyelvi változatosságot mérni lehet. A lexikai gazdagság, más néven a típus-jel-arány (*Type Token Ratio*,

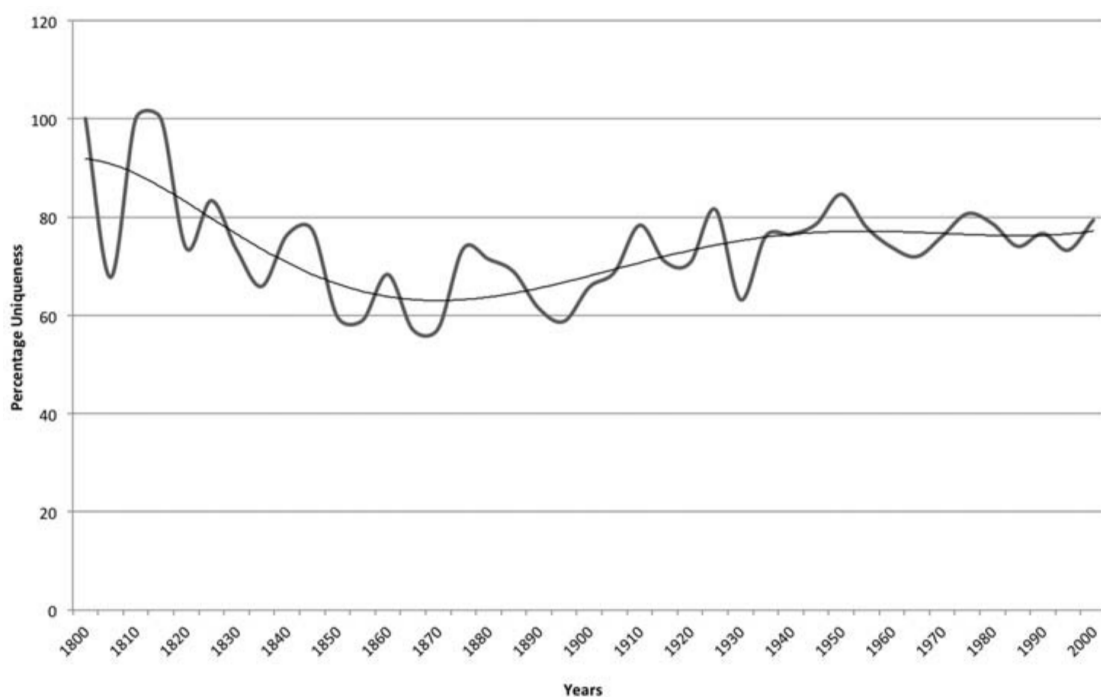
³⁶ J. P. Walsh, *The San Francisco Irish, 1850–1976* (San Francisco: Irish Literary and Historical Society, 1978). D. M. Emmons, *The Butte Irish: Class and Ethnicity in an American Mining Town, 1875–1925*. Statue of Liberty-Ellis Island Centennial Series (Champaign: University of Illinois Press, 1989). D. M. Emmons, *Beyond the American Pale: The Irish in the West, 1845–1910* (Norman: University of Oklahoma Press, 2010). Blessing, „West among Strangers: Irish Migration to California, 1850 to 1880” (1977). P. J. Dowling, *California, the Irish Dream* (San Francisco: Golden Gate Publisher, 1988). P. J. Dowling, *Irish Californians: Historic, Benevolent, Romantic* (San Francisco: Scottwall Associates, 1998).

³⁷ A bevándorlást itt a férfiak dominálták.

³⁸ Az optimizmusról és a nyugati államokban élő írek általában vett sikereiről lásd Jockers, „In Search of Tir-Na-Nog: Irish and Irish-American Literature in the West” (1997). Jockers, „A Window Facing West: Charles Driscoll’s Kansas Irish,” 110–113. Jockers, „A Literature of Good Fortune,” 8–27. Jockers, „West of Éire,” 37–51.

TTR) a szavak egyedi előfordulási arányát fejezi ki egy adott szöveg összes szavához mérve. A lexikai gazdagságot két szerző szókincsének összevetéséhez használhatjuk. Herman Melville *Moby Dick*je 7.8-as *TTR*-rel rendelkezik, és egy nagyméretű szótárát, 16872 egyedi szóalakot (típust) tartalmaz. Jane Austen *Sense and Sensibility*jének 2-es a *TTR*-e és 6325 szóalakkal jóval kisebb a szótára. Austen minden egyes szót átlag 19-szer használ, míg Melville átlagban csak 13-szor. Ennélfogva a *Moby Dick* olvasva olyannak tűnik föl, mint amelyben az olvasó átlagban jóval több egyedi szót és kevesebb szóismétlést számolhat meg. Mindazonáltal ebben az egyenletben tekintetbe kell venni a regény hosszát is. Habár a Melville által használt szótár a *Moby Dick*ben jóval nagyobb, mint Austené a *Sense and Sensibility*ben, Melville regénye összesen 214889 szót tartalmaz, ami majd kétszerese a 120766 szót tartalmazó Austen-regény hosszúságának. A hosszúságbeli különbséget a két regényből véletlenszerűen választott 10000 szavas mintákkal kompenzálhatjuk, ha mindegyik mintának kiszámoljuk a lexikai gazdagságát, majd átlagoljuk az eredményeket. Austen esetében 100 véletlenszerűen kiválasztott 10000 szavas minta átlagos lexikai gazdagsága 0.19. A hasonló teszt Melville esetében 0.29-es átlagot hozott. Más szavakkal: a *Moby Dick* bármelyik 10000 szavas mintájában 2903 egyedi szóalak (típus) található, míg Austen mintái esetében csak 1935. Szótári értelemben Melville *Moby Dick*je jóval gazdagabb mű, mint a *Sense and Sensibility*.

9. ábra. Az ír-amerikai művek címének lexikai gazdagsága, kronológiai eloszlás

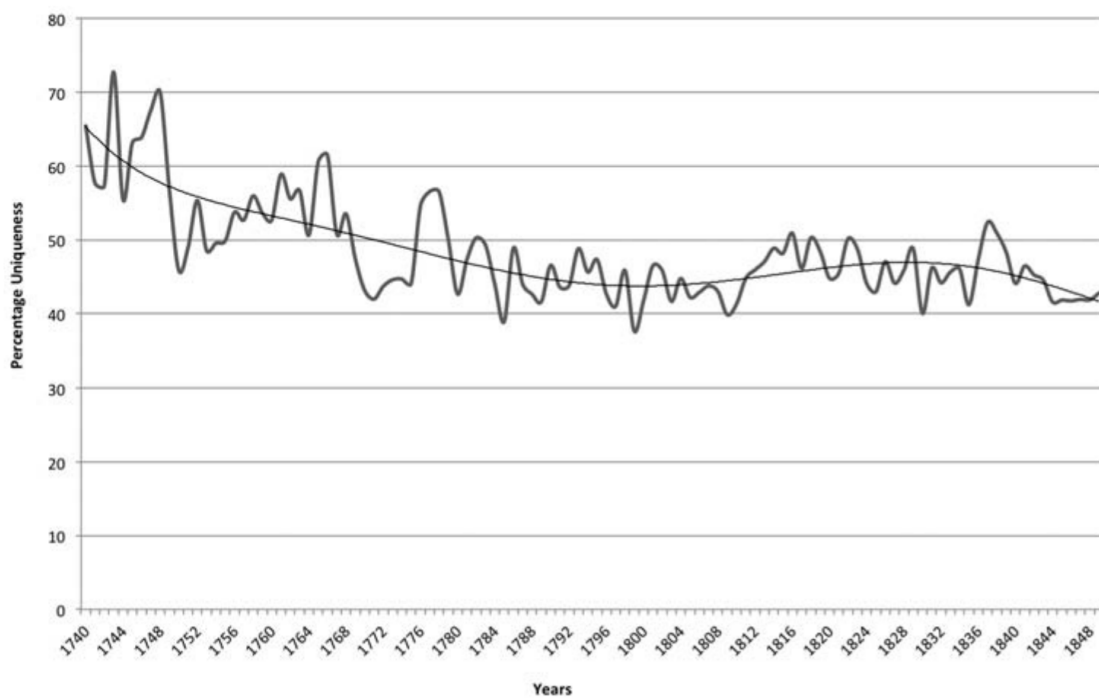
A művek címére alkalmazva a lexikai gazdagság mérését megvizsgálhatjuk, hogy egy adott időszak „címlexikona” milyen mértékben homogén. A címadatokat vizsgálva megbecsülhetjük egy adott időszak intervallumában a címek lexikai változatosságát. A 9-es ábra az ír-amerikai címek lexikai gazdagságát mutatja egy időtengelyen, és rögtön nyilvánvalóvá teszi a lexikai kiegyenlítődés felé történő haladást. A szabá-

lyosabb vonal a grafikonon a címek gazdagságának általános trendjét, tehát az átlagot mutatja, a másik, hullámosabb vonal láthatóvá teszi a kisebb változatosság felé vezető utat. Az átlagtól való eltérés az időben haladva csökken. A fluktuáció, az átlagtól való eltérés egyre kisebb lesz, és az 1930-as évekre ér el egy állandó szintet.³⁹ A korpusz korai éveiben a címek között nagyobb a változatosság; azaz a későbbi periódusokhoz képest magasabb az egyedi szavak százalékaránya. Praktikusan ez azt jelenti, hogy a lehetséges olvasó az 1820-as években a címeket böngészve nagyon különbözőnek találta őket (szótárakat és ennek következményeként feltételezhető tartalmukat tekintve), ellenben egy hozzánk időben közelebb megjelent szöveg olvasója nagyobb hasonlóságot talál e hipotetikus könyvespolc címei között. A kiegyenlítődés felé vezető általános útnál még érdekesebb – legalábbis az ír-amerikai irodalom iránt érdeklődők számára – a „gazdagság recessziója,” amely a nagy éhínséggel körülbelül együttjáró periódusban éri el mélypontját. Fanning, aki minden más tudósnál többet olvasott ebből az irodalomból, úgy jellemezte az ír-amerikai irodalom ezen korszakát, mint amelyből általában hiányzik a képzelődés. A korszak alacsony lexikai gazdagsága hasznos kvantitatív kiegészítés az ő kvalitatív megfigyelésének. Mégis tekintve, hogy viszonylag kisméretű a korpusz, a határozott következtetéseket nehéz statisztikai úton igazolni.

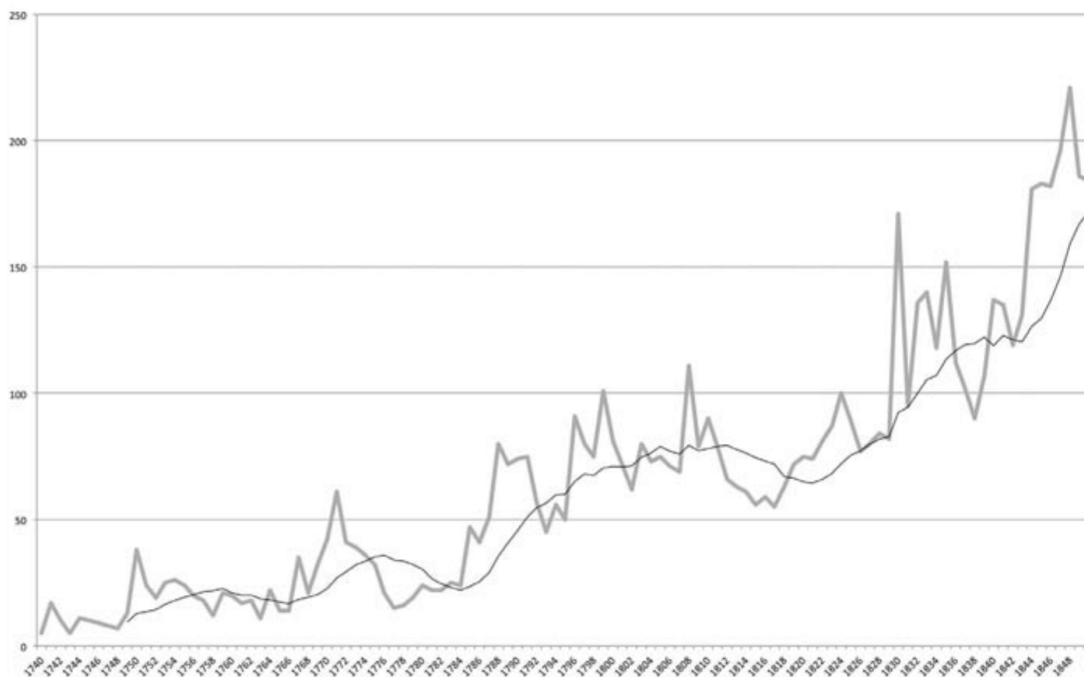
Egy nagyobb gyűjtemény esetén, mint amilyen Morettinek az 1740 és 1850 között publikált brit regényeket tartalmazó bibliográfiája, az időben változó lexikai gazdagság mérése jóval informatívabb. Moretti 110 évet felölelő bibliográfiája 7304 címet tartalmaz, azaz évi átlagban 66 címet. A *10-es ábra* az időben változó lexikai gazdagság grafikus reprezentációja. 1810-ben, hogy egy önkényesen kiragadott példával éljek, 81 regény jelent meg. Mindössze egyetlen regény címe tartalmazta közülük a *Rackrent* szót: Maria Edgeworth *Castle Rackrent*-je. Másrészt a kastélyok elég népszerűek voltak 1800-ban. A *kastély* szó az 1800-ban megjelent 81 cím 10%-ában tűnik föl. A leggyakoribb töltelésszavak (*the, of, on, a, in, or, and, to, at, an, from*), valamint a műfajjelölők (*novel, tale, romance*) kiszűrése után valójában a *castle* a leggyakrabban előforduló szó. Ez nem teljesen meglepő, tekintve a gótikus regény műfajának 1790 és 1830 között betöltött jelentőségét, valamint azt a tényt, hogy a műfaj prototípusa, Walpole *Castle of Otrantója* az imitáció hosszú éveiben meghatározta a helyszínt, és berendezte a színpadot.

A *10-es ábra* a típus-jel-arány évenkénti eloszlását mutatja. 1800-ban 275 egyedi szóalak (típus) volt és összesen 659 szó, 42%-os a gazdagság. Abban az évben átlagban 8 szó hosszúságúak, és átlagban 3.4 egyedi szót tartalmazott mindegyik. A szógazdagsági *10-es ábra* a brit regények olvasói számára elérhető címek relatív homogenitását mutatja. A nagyobb képet nézve azt látjuk, ahogy haladunk előre az időben 1740 és 1840 között, a címek egyre kevésbé egyediek, a címekben használt szótár mérete csökken, és mindez abban az időben történik, amikor a publikált címek száma összességében drámaian megnő. A *11-es ábra* a korpusz címeinek számát mutatja évenkénti eloszlásban, drámaian jelezve, milyen mértékben bővül a korpusz az időben előre haladva.

³⁹ Majdnem biztos, hogy a címek hossza is szerepet játszik. Ahogy haladunk a múltból a jelen felé a címek hossza az 1840 előtti durván 75 karakterről a 19. század második felében 50 karakterre esik, majd 1900 után 20–25-re.

10. ábra. A brit regénycímek lexikai gazdagságának kronológiai görbéje

11. ábra. A brit regénycímek évenkénti száma

Másképpen nézve, a szerzők által a címekben használt lexikon egyre homogénebb egy adott időszakban még annak ellenére is, hogy a piacon megjelenő könyvek és címek száma növekszik. Ha elfogadjuk Duchet és Moretti állítását, hogy a címek

fontos jelek vagy kódok egy tömegpiacon, akkor ez egy kijózanító trend, legalábbis azokra a szerzőkre nézve, akik jól akarnak szerepelni a könyvpiacra. Ahelyett, hogy a címek megkülönböztetnék a könyveket egymástól, csak a homogenizáció folyamatát látjuk, amelyben az egyre több könyv címe egyre inkább ugyanúgy néz ki. Moretti hasonló trendet állapított meg a címek hosszával kapcsolatban, de a speciális szótárral kapcsolatban nem vizsgálódott.⁴⁰

A *romance* szó például népszerű ebben a címkorpuszban. A töltelékzavak eltávolítása után valójában a tizenhatodik leggyakrabban előforduló szó a címekben. Ráadásul egy olyan szó, amely a népszerűség különböző korszakait érte meg: 1810 körül volt a csúcspontján, majd mintegy harminc évre kiment a divatból, mielőtt az 1840-es években ismét felemelkedett (lásd a 12-es ábrát).

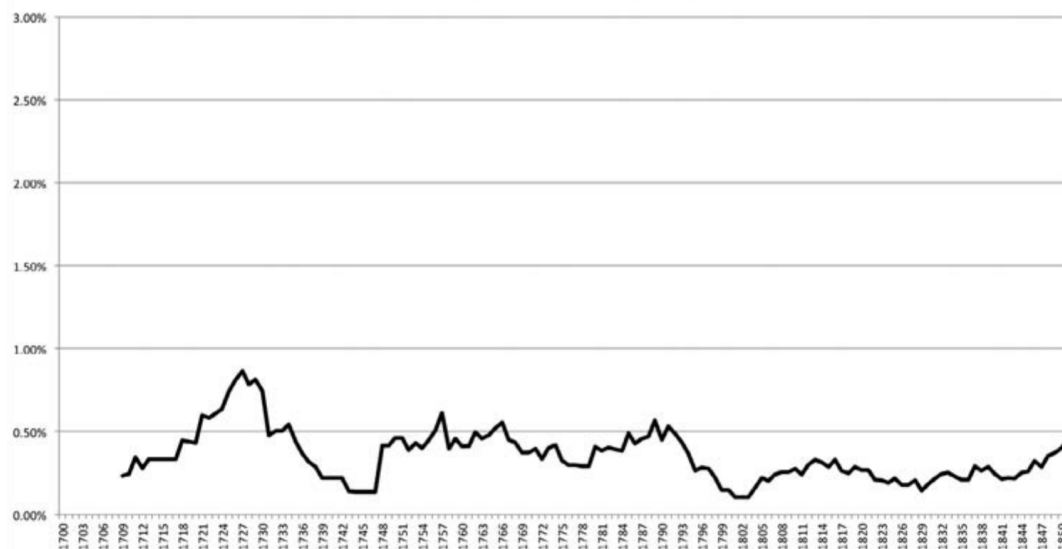

12. ábra. A *romance* előfordulásának kronológiai görbéje a brit regénycímekben

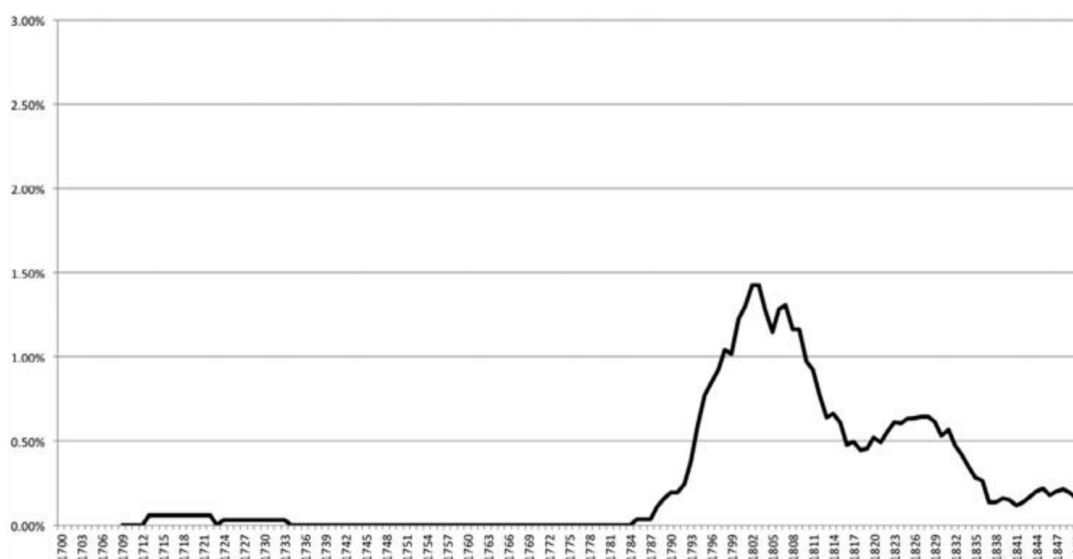
Van néhány magyarázat az itt látott trendre, de céloom nem az, hogy a *romance* kismértékű növekedését megmagyarázzam, hanem, hogy ehelyett megmutassam azt a szélesebb kontextust, amelyben a *romance* szót tartalmazó címek feltűnnek, vagy még egyszerűbben, hogy megmutassam, hogyan néz ki a verseny. Azok az írók, akik az 1810-es években a *romance*-ot használták, kevésbé eredetiek, mint azok, akik az 1700-as évek közepén, végén alkalmazták. Azok a korai, kisebb kiugrások a *romance* időegyesítésén 1740 és 1760 körül az első adoptálók, akik eltérnek a fő trendtől; ők a kifejezés használatának úttörői, és bárki, aki meg akarja érteni a *romance* tömeges használatát a századfordulón, elemzését bizonyosan a trendet megelőzőkre vetett alaposabb pillantással kell kontextusba emelnie.

⁴⁰ Nyilvánvaló, hogy néhány szerző egyáltalán nem kívánt kitűnni a piacon. Épp ellenkezőleg, korábbi sikereket akartak tökévé alakítani, és a legnagyobb profitot eredményező címadási trendeket követni.

Ezzel összehasonlítva a *love* szó viszonylag kevésbé játszik a versenyben: egy meg-
lehetősen állandósággal használt címszó a korpuszban (13-as ábra), és sosem volt olyan
sikeres időszaka, mint amelyet a *romance*-nál megfigyelhettünk.

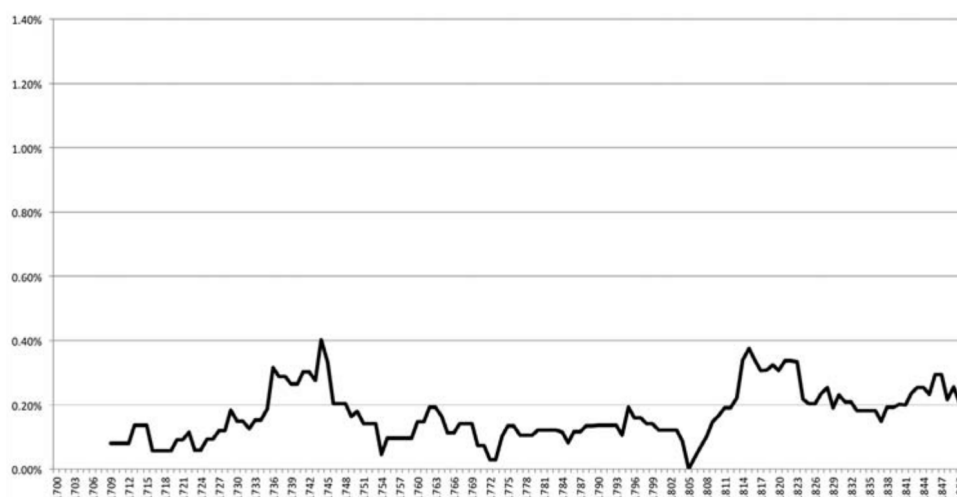
13. ábra. A *love* előfordulásainak kronológiai görbéje a brit regénycímekben

14. ábra. A *castle* előfordulásainak kronológiai görbéje a brit regénycímekben

Másrésről viszont a *castle* (14-es ábra) sokkal inkább úgy viselkedik, mint a *romance*, míg a *London* (15-ös ábra) a *love*-hoz hasonló. A *century* szó viselkedése (16-os ábra) nem meglepő: közvetlenül a századforduló előtt kezdődik az emelkedés, és közvetlenül utána, 1808 körül éri el a csúcst, amikor is hirtelen régi újdonsággá válik, túlhaladottá, klisévé. Az írekkel foglalkozó tudósok elég gondolkodnivalót találnak a

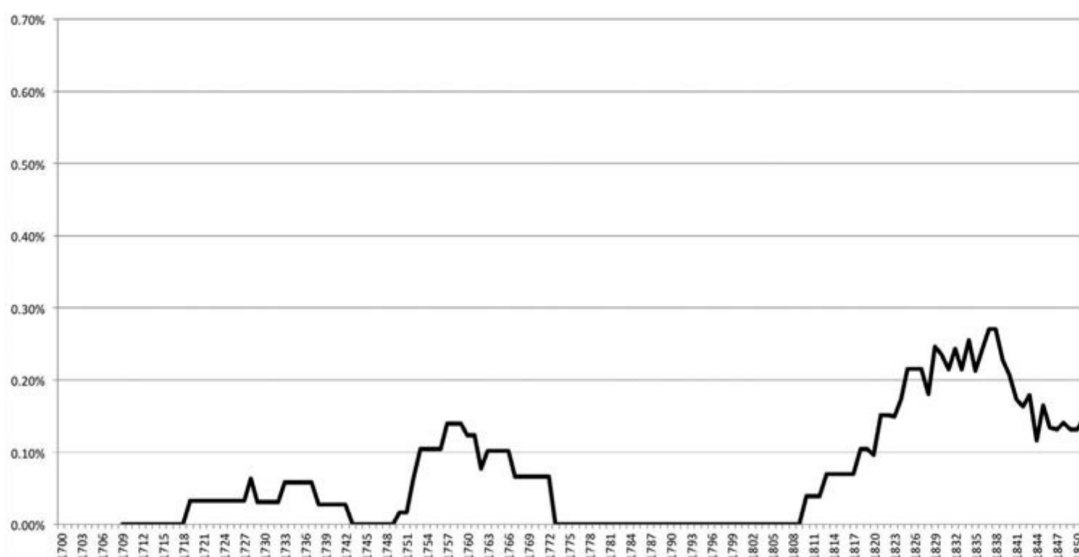
17-es ábrán, amely az *Irish* szó gyakoriságát ábrázolja ebben a címkorpuszban. Sosem volt különösebben népszerű kifejezés, csak 62-szer fordul elő, de amint látható, enyhe emelkedésnek indul a 18. század harmadik negyedében, és aztán egy erősebb, hirtelen az emelkedés a 19. század első negyedében. Mégis ami a leginkább elgondolkodtató, az a 18. század utolsó negyedének és a 19. század első évtizedének csöndje. Most beszéljünk egy elveszett nemzedékről! Bizonytalan, hogy ebben a peridusban miért volt nem népszerű téma a regénycímekben Írország és az írek, azonban az egyértelmű, hogy hirtelen eltűntek a könyvtárakból és a könyvesboltok polcairól.

15. ábra. A *London* előfordulásainak kronológiai görbéje a brit regénycímekben

16. ábra. A *century* előfordulásainak kronológiai görbéje a brit regénycímekben

17. ábra. Az *Irish* előfordulásainak kronológiai görbéje a brit regénycímekben

Az ebben a fejezetben tárgyalt adatok több kérdést vetettek fel, mint ahányat megválasoltak. Ez a tény megnyugvással tölthet el mindenkit, aki amiatt aggódik, hogy az irodalom mérése megkondítja a lélekharangot a további tanulmányok fellett. Mindazonáltal felbukkant legalább egy érdekes szál ebben a kezdeti elemzésben. Felvetette a külső hatások kérdését, valamint azt, hogy az olyan faktorok, mint a nem, nemzetiség, idő, földrajzi helyzet milyen mértékben határozzák meg a szerzők döntését arról, hogy miről írnak, és miként adnak címet munkájuknak. Feltűnő, hogy a nem, a földrajzi elhelyezkedés és az idő a regénytermelés és a regénycímek befolyásoló tényezői, valamint befolyásolják magukat a témákat is, amelyekről a szerzők saját elhatározásukból írnak. De a címek és a gazdag metaadatok vizsgálata csak ennyire ad lehetőséget. A következő fejezet ezeket a kérdéseket tárgyalja a nyelvi stílus elemzésén keresztül, mégpedig a 19. századi fikciós próza tizenkét népszerű műfajából 106 teljes szövegű regénynek a korpuszán.

Fordította: Labádi Gergely

Metadata

Chapter 5 of *Macroanalysis: Digital Methods and Literary History* demonstrates how computational approaches can be used to explore bibliographic and demographic metadata in order to reassess and postulate new claims about literary history. This chapter demonstrates how thought-provoking perspectives on literary periods and trends can be derived from a macroanalysis of book-level metadata – including book titles, author ethnicities, publication years, fictional settings, etc. Utilizing a database of metadata related to Irish-American literature, the author provides a reassessment of common narratives of Irish-American literary history and offers an alternative perspective on Charles Fanning’s theory of a “lost

generation” of Irish-American writing. The metadata provide context for understanding Fanning’s reading of literary history and suggest that scholarly assumptions about Irish-American literary history might be based too much on a small sample of books by a homogenous group of authors. More broadly, the chapter argues that traditional literary scholars make a mistake in thinking that large-scale analyses are proposed as a replacement to close reading. On the contrary, a macroanalysis of metadata provides the necessary context for close readings and prompts new questions and new perspectives on literary history.

Keywords:

macroanalysis, metadata, distant reading, close reading, Irish-American literature